Ioan Slavici

PĂDUREANCA

Fă trei cruci şi zi „Doamne-ajută!" când treci pragul casei, fie ca să ieşi, fie ca să intri, căci lumea din întâmplări se alcătuieşte, iar întâmplarea e noroc ori nenorocire, şi nimeni nu ştie dacă e rău ori bun ceasul în care a pornit, nici dacă va face ori nu ceea ce-şi pune de gând.

Busuioc însă, bogătoiul, era om care ştie ce voieşte. Pe vrute, pe muncite, pe chibzuite, el ajunsese gospodar ce ară cu patru pluguri zece zile de-a rândul şi seamănă brazdele numai cu grțu bob ales, şi de aceea se putea simți destoinic a scoate la capăt lucruri pe care alții nici măcar de gând a şi le pune nu se încumetau.

Se ivise holeră-n țară, iar Busuioc nu voia să ştie de ea. Holeră-n timpul secerişului?! La aceasta nu s-a gândit şi nici acum nu voia să se gândească. Avea patruzeci de jugăre de pământ acoperite cu grâu, un singur lan ce şovăia mereu sub sarcina de spicuri grele; holeră, neholeră el trebuia să-şi adune rodul în timp de trei zile, căci puțin se scutură de la cei săraci, dar mult de la dânsul.

Şi de la mulți mult s-ar scutura în fieştecare an şi încă mai mult ani şi ani de-a rândul dacă n-ar fi brațul pădurenilor flămânzi.

Simțind apropierea timpului de secere, pădurile se pun în mişcare colibă cu colibă, sat cu sat se adună, văile pornesc întregi spre câmpia întinsă, şi în câteva zile cât ține locul din Mureş până în

Ioan Slavici

PĂDUREANCA

Fă trei cruci şi zi „Doamne-ajută!” când treci pragul casei, fie ca să ieşi, fie ca să intri, căci lumea din întâmplări se alcătuieşte, iar întâmplarea e noroc ori nenorocire, şi nimeni nu ştie dacă e rău ori bun ceasul în care a pornit, nici dacă va face ori nu ceea ce-şi pune de gând.

Busuioc însă, bogătoiul, era om care ştie ce voieşte. Pe vrute, pe muncite, pe chibzuite, el ajunsese gospodar ce ară cu patru pluguri zece zile de-a rândul şi seamănă brazdele numai cu grţu bob ales, şi de aceea se putea simţi destoinic a scoate la capăt lucruri pe care alţii nici măcar de gând a şi le pune nu se încumetau.

Se ivise holeră-n ţară, iar Busuioc nu voia să ştie de ea. Holeră-n timpul secerişului?! La aceasta nu s-a gândit şi nici acum nu voia să se gândească. Avea patruzeci de jugăre de pământ acoperite cu grâu, un singur lan ce şovăia mereu sub sarcina de spicuri grele; holeră, neholeră el trebuia să-şi adune rodul în timp de trei zile, căci puţin se scutură de la cei săraci, dar mult de la dânsul.

Şi de la mulţi mult s-ar scutura în fieştecare an şi încă mai mult ani şi ani de-a rândul dacă n-ar fi braţul pădurenilor flămânzi.

Simţind apropierea timpului de secere, pădurile se pun în mişcare colibă cu colibă, sat cu sat se adună, văile pornesc întregi spre câmpia întinsă, şi în câteva zile cât ţine locul din Mureş până în părţile Orăzii şi până la izvoarele Crişurilor nu mai rămân prin sate decât moşnegii

neputincioşi, babele bătrâne şi copiii nevârstnici; setea de viaţă îi ia şi-i duce pe toţi la sărbătoarea cea mare ce se ţine în fieştecare an o dată pentru împărţirea pânei de toate zilele.

Acum stăpânirea oprise această serbare: se dăduse de ştire şi cu toba prin sat, şi în auzul oamenilor adunaţi la biserică precum că nimeni nu are voie să părăsească de seceriş hotarul satului său, nici să primească de seceriş oameni din alte sate.

— Să văd eu cine mă opreşte pe mine a-mi strânge rodul muncii mele! strigă Busuioc. Curată nebunie! De unde ia stăpânirea puterea de a ne opri pe noi toţi? La asta nu s-a gândit?! Într-o mână e: Măi, omule, vreai să mori de foame?”, iar în cealaltă: „Bagă de seamă ca nu cumva să dai de holeră!” Apoi tot mai bună e holera. Parcă dacă mi-a fi dat să mor de holeră, stăpânirea o să şteargă data mea de acolo unde s-o fi aflând! Ţi-e scris, ţi-e scris; nu ţi-e scris, nu ţi-e scris, şi sănătate bună.

Socoteala lui Busuioc era făcută: n-avea decât să pună caii la câteva căruţe, să plece la păduri ca să-şi aducă oamenii, şi apoi ar fi vrut el să ştie care-i acela, un om din Curtici, care ar îndrăzni să facă gură.

— Măi taică, eu zic să mă duc eu, grăi Iorgovan, iar Iorgovan era feciorul tătâne-său.

Busuioc nu prea stetea de vorbă cu oamenii, şi unul dintre oamenii cu care mai ales nu stetea de vorbă era fiul său, Iorgovan.

Iorgovan era, ce-i drept, mai tânăr decât taică-său, însă tocmai fiindcă era mai tânăr şi fiindcă îl avea pe Busuioc bogătoiul tată, învăţase mai mult în viaţa lui şi era oarecum mai cuminte: asta o simţea Iorgovan, dar Busuioc o ştia, şi în fundul inimii se bucura de ceea ce ştie.

Iorgovan umblase cinci ani de zile la şcolile din Arad; era vorba să se facă „domn”, fiindcă avea pe ce, şi Busuioc visa nopţi întregi la domnia feciorului său şi nici n-avea de ce să

nu viseze, fiindcă feciorul său era bun şcolar. Într-o bună dimineaţă se pomeneşte însă cu el acasă.

— Taică, eu m-am gândit să mă dau şi eu la plugărie, îi zisese el atunci.

Busuioc s-a uitat lung la el, a mai stat pe gânduri, apoi l-a întrebat:

— Care va să zică rămâi plugar ca mine; de ce nu mi-ai spus-o tu asta mai nainte?

— Pentru că-mi ziceam, a răspuns Iorgovan, dacă îl întreb, ştiu că n-are să voiască; dac-o fac, ştiu că are să-i pară rău odată, iar dacă aştept până ce s-o mai gândi şi el, mă tem că o să-mi treacă pofta.

„Aşa-i! – gândise Busuioc în el – tot mai bine plugar de frunte decât boier de rând”.

Însă Busuioc era om însurat, el unul şi cu nevasta doi, iar nevasta lui îl avea frate pe popa din Socodor, o avea soră pe preuteasa din Otlaca, mai avea şi veri, şi verişoare, şi e greu lucru să ai neamuri multe şi să te temi de gura lor.

„Busuioc nu ştie să-şi ţie feciorul în frâu”: asta n-ar fi voit Busuioc s-o zică neamurile nevestei sale despre dânsul, pentru că avea şi el neamuri, şi aceste se supărau când acelea îl grăiau de rău, şi apoi se supăraul şi acelea când ştiau că aceste s-au supărat, încât Busuioc se bălăbănise câte un an de zile până ce ajungea să se împace.

El se duse dar la popa, fiindcă popa era cel mai cu minte dintre toţi.

— Lasă-l frate! – a grăit popa – că el ştie mai bine la ce-l trage inima!

De atunci Iorgovan tace, face şi aşteaptă ca taică-său să se bucure, iar Busuioc e tată şi se bucură şi atunci când nu prea are de ce.

Cu toate aceste, acum Busuioc stete pe gânduri.

De mai cu minte era fiul său mai cu minte; acum însă nu era vorba de minte, ci de trecere, şi trecere tot el, tatăl, avea mai multă. Ştia pe toată lume, şi toată lumea îl ştia pe el; nu intra în mintea lui gândul că i s-ar pune cineva în

drum când îi zice: „Eu sunt Busuioc de la Curtici”. Aşa era! Lui nu i se punea nimeni în drum; însă Iorgovan era mai mult decât dânsul: feciorul lui Busuioc!

— Bine băiete, dar bagă de seamă, răspunse tatăl.

Şi nici nu ar fi fost rău dacă Iorgovan, tot ca alte dăţi, ar fi fost povăţuit numai de gândul că-i va părea odată bine bătrânului.

Era cu minte Iorgovan; însă mintea este şi ea după timpuri şi împregiurări; băiatul era de douăzeci de ani, şi mai ales tot timpul secerişului ar fi slabă de tot mintea de douăzeci de ani, prin care nu trece, fie chiar şi numai pe fulgerat, şi câte un gând zburdalnic.

Secerişul era o sărbătoare, şi Iorgovan voia ca pentru această sărbătoare el să-i aleagă pe oameni, şi cosaşi, şi legători, şi fete ce trec de-a lungul brazdei s-adune în urma cosaşului mănunchii sub secere.

An, lucrul fusese minunat: erau flăcăi sprinteni şi la vorbă, şi la lucruri, un cimpoieş şi doi lăutari, era şi-o gură spartă, erau şi fetele tot una şi una, încât iarna toată Iorgovan numai la seceriş a visat.

Iar în mijlocul secerătorilor i se ivea totdeauna Simina, fata crâsnicului de la Zimbru, şi îndată ce i se ivea Simina, el trecea cu gândul de la seceriş la trier şi de la trier la culesul viilor, fiindcă Simina nu a plecat decât abia pe la fiertul vinului. La casa lui Busuioc e totdeauna de lucru pentru o Simină, pentru tatăl ei şi pentru încă doi, trei oameni ce se ţin de dânşii.

Dar cu Simina n-ar fi voit Iorgovan să deie faţă; asta şi-o pusese el de mult în gând. Prea îşi ieşise din fire pe atuncea; era bine că s-a dus.

Nu-i vorba, de câte ori se gândea la dânsa, el îşi făcea mustrări că n-a sărutat-o nici măcar o dată.

Nu era băiat ruşinos de felul lui, şi chiar în cele dintâi zile a voit s-o facă.

— Tu ştii că eu te las de bunăvoie, îi zisese ea atunci; de vrei s-o faci cu de-a sila?

De acolo înainte el nu mai voia să o sărute, iar acum, cu un an mai bătrţn, îi era ciudă că n-a voit, şi n-ar fi vrut să deie faţă cu dânsa, pentru ca nu cumva să-l împingă păcatul să-i arate că poate voi, dacă vrea, chiar şi mai mult.

Nu dar la Simina se gândea Iorgovan, ci numai la un fel de Simină, care vine şi trece şi nu lasă-n urma ei decât o scurtă părere de bine c-a fost.

Lui Busuioc însă nici măcar atât nu-i trecea prin minte, şi când Iorgovan şi-a făcut cele trei cruci şi a zis „Doamne ajută!", tatăl se gândea la cele patruzeci de pogoane ale sale, iar feciorul la secerătoare.

— Doamne ajută! grăi şi Şofron, sluga, care nu se gândea decât să facă treaba în care-l trimisese stăpânul său.

II.

Busuioc avusese dreptate.

N-avea stăpânirea destulă putere spre a-i opri pe oameni la casele lor. Serile de iarnă ei îşi petrecuseră timpul povestindu-şi unii altora cele ce văzuseră peste vară la câmpie, primăvara îi opreau mereu pe drumeţi în cale ca să afle de la dânşii cum stau sămănăturile de pe şes, iar acum ştiau cu toţii că anul a fost mănos şi aşteptau cu nerăbdare să le vie vestea că spicul s-a îngălbenit.

Îndată dar ce le-a venit vestea, ei s-au pornit la vale.

Şi adecă de ce să nu pornească?

Pe la dânşii nu era holeră. Porunca stăpânirii? Stăpânirea nu cerea nimic de la dânşii; îi oprise numai pentru că voia să le facă bine ferindu-i de primejdie, şi treaba lor era dacă voiesc ori nu să se împărtăşească de această binefacere.

Aşa-nţelegea toată lumea treaba, şi de aceea, când oamenii au început să plece, slujbaşii satului, care erau şi ei tot oameni ca lumea, se făceau că nici nu ştiu, nici n-aud, nici nu văd, iar după ce drumurile s-au umplut, i s-a trimis stăpânirii răspuns precum că n-a fost cu putinţă să-i oprească pe oameni la casele lor.

Drumul de ţară de pe valea Crişului Alb, ajungând în apropierea şesului, la Maghierat, se despică-n doauă, şi o

parte din cete o ia prin Pâncota spre mijlocul şesului, iar alta apucă spre Şiria, ca să înainteze la Arad şi să treacă Mureşul în Banat.

Sosind la Şiria, cetele trec de-a curmezişa prin sat şi se opresc în bătătura de la marginea Câmpiei.

Aici e începutul.

Satul se-ntinde la poalele celui din urmă şir de dealuri. Din sus de sat locurile sunt presărate cu vii, şi mai sus, coasta e acoperită cu târşi, pe culmea plaiului se vede marginea pădurilor, iar într-un vârf ieşit înspre Câmpie, cel mai înalt dintre toate, se ridică zidurile părăsite ale Vilagăşului, o cetate veche, de unde ochiul străbate toată Câmpia cât pătrunde zarea de lumină.

Iorgovan plecase de la Curtici înspre amurgul serii şi mâna drept spre ţuguiul Vilagăşului, şi mâna iute fiindcă-l mâna şi pe el ceva înainte.

Iar Şofron se necăjea că Iorgovan mâna aşa de iute şi-şi zicea mereu: „Ce-o fi având de-i aşa de neastâmpărat?!”

În curând apoi se înseră şi Iorgovan îl lăsă pe Şofron departe-n urma sa.

Dealurile se ridicau ca nişte ziduri întunecate în faţa lui; se iviră apoi unul câte unul şi focurile băieţilor ieşiţi cu vitele la păşune, şi iar se vedea cetatea, care acum stetea-n zarea roşiatică a unui foc mare ca o mogâldeaţă nemişcată.

Era înspre miezul nopţii când el ieşi dintre holdele din hotarul Şiriei şi apuca drumul cel mare.

Plecat cu gândul de lungă călătorie în treburi grele, el era dus cu gândul lui departe înainte şi de câte ori vedea cetatea înaintea sa, îi era parcă n-a plecat încă şi iar mai îndemna caii la pas iute. Însă om era şi el, simţind că li se slobod frânele, o deteră în pas domol de tot.

Apropiindu-se de sat, el deodată se trebi din oboseala lui.

De mult încă îi păruse că aude aşa, din când în când, cimpoi, şi ceteră, şi fluier, şi chiote zburdalnice; trecând acum un pod de peatră, i se iviră şi focurile de la marginea satului, dimpreună cu lumea ce se îndesuia prin zarea lor.

El sări în picioare, ca să vadă mai bine, apoi strânse frânele şi trase cu biciul între cai, iar aceştia, dedeprinşi cu baciul, îşi luară zăbalele în dinţi şi i se-ntinseră drumului, încât oamenii de pe la focuri, speriaţi de goana lor, grăbiră din toate părţile să li se pună în drum.

Oprind caii, Iorgovan se uita ameţit împregiur.

Lume, lume şi iar lume, sute şi sute, mii de oameni, un bâlci întreg, şi tot nu era bâlci, fiindcă la bâlci sunt şi care, sunt şi şetri, iar aici nu erau decât oameni vii, o oaste întreagă, şi tot nu era oaste, fiindcă aici erau pe câţi flăcăi, pe atâte fete. Şi precum privea şi precum asculta din drum, el nu putea să înţeleagă nimic; pe ici pe colo câte un foc, şi oameni, grămezi-grămezi, unii întinşi pe jos, alţii îndesuindu-se, cei mai mulţu jucând – cimpoi, lăutari, fluieraşi, cântece, chiote şi vorbă, vorbă, vorbă, care le leagă toate şi le împreună în o singură bâjbâitură.

Iorgovan era foarte nenorocit.

Plecase în cale lungă şi, plecat abia, se simţea la sfârşitul călătoriei. Ştiuse el că va găsi pădureni la Şiria, dar că va găsi atât de mulţi încât să nu mai aibă nevoie de a merge mai departe, la asta nu s-a gândit.

Dar acum era vorba să vadă ce era de văzut.

El sări din căruţă, desprinse caii pe de lături şi plecă spre mulţime.

Oamenii erau veseli, şi Iorgovan îşi speriase somnul. Văzându-se dar în mijlocul gălăgiei repede-repede îi trecură prin minte trei gânduri deosebite.

„Bani ai?

Am.

Aici nu te cunoaşte nimeni şi nimeni nu te bagă în seamă.

Cine ştie dacă o să-ţi mai fie dat a vedea încă o dată un lucru ca şi acesta.

O să-l trimit pe Şofron cu căruţele la vreun birt din sat şi o să mă duc eu mai târziu”.

Căci erau aici multe pe care omul trebuie să le ştie şi să le vadă.

Câţiva paşi de la drum el dete peste o grămadă adunată împregiurul unui foc de vreascuri. Unii şedeau pe jos, iar alţii steteau în picioare, dar toţi ascultau neclintiţi cântecul unui moşneag ce şedea pe un fedeleş de lângă foc. Era cântecul lui Novac. Iorgovan îl mai auzise, par' însă că nu tot astfel, şi se necăjea că nu poată să-l audă destul de bine în gălăgia cea mare.

În dosul lui un fluieraş şi un lăutar cântau Ardeleana, iar un flăcău de cei cu gura spartă luase cinci fete şi le juca. Lumea adunată împregiurul lor izbucnea la toată şotia lui în hohote şi iar se stăpânea, ca nu cumva să-i scape vreo vorbă pe neauzite.

Iorgovan, auzind chiotul şi hohotele, se-ntoarse în călcâi, apoi tresări, rămase o clipă nemişcat şi se dete câţiva paşi înapoi.

Îi trecuse ca o săgeată prin inimă: una dintre cele cinci fete era Simina.

Nu! nu era Simina; era numai o pădureancă, o fată, şi pădurencele şi fetele mai ales pe la miezul nopţii seamănă unele cu altele.

Dar dacă nu era Simina, putea să fie, era un lucru firesc să fie.

Trecuseră luni de zile de când n-o mai văzuse în gândul lui; ştia numai c-a văzut-o, ştia cum fusese, dar nu mai simţise acreala de care i-a fost cuprins tot sufletul în timpul cât a stat dânsa la Curtici; acum, dimpreună cu oamenii de la păduri i se ivi şi chipul Pădurencii, şi simţământul de acreală, nu amărăciune, acreală, ca şi acreala vinului stătut de fiert şi încă nelimpezit. Cât a stat dânsa la Curtici, zâmbet în faţa lui nu s-a ivit, mâncarea lui n-a fost mâncare şi somnul lui n-a fost somn, şi totuşi de câte ori era vorba de plecarea ei, îi venea să răcnească şi-şi înfigea ghearele în şolduri. Era grozav lucru când vrei să nu voieşti ce vrei şi simţi că nu poţi voi nimic, ci te duce altul după cum te poate. Şi lucrul ăsta grozav îl simţea Iorgovan şi acum.

N-ar fi voit să deie faţă cu dânsa, dar voia s-o vadă, s-o găsească, să afle dacă e aici ori nu, pentru ca nu cumva să-l zărească ea pe el şi să se lege de dânsul. Şi fiindcă sufletul îi era plin de dânsa, oriunde se uita, tot pe dânsa o vedea, şi de câte ori se-ncredinţa că tot nu e dânsa, iar o vedea în altă parte.

Trecuse-n lung şi-n lat, în cruciş şi-n curmeziş, mergând la început îngrijat şi fricos şi apoi mai iute şi tot mai iute, dând cu cotul la dreapta şi la stânga şi vârându-şi mereu capul printre oameni.

— Pe cine cauţi, câmpiene? îl întrebă un flăcău.

Iorgovan rămase încremenit.

— Eu? pe nimeni, răspunse el. Am venit şi eu să văd.

Se dăduse de gol, se făcuse de ruşine, îşi arătase slăbiciunea.

Dar de unde-l cunoştea pădureanul?

De unde? De pe port!

— Dar prost mai sunt! strigă el.

Fieştecare sat are portul lui: n-avea decât să caute un zâmbran, pentru ca să afle de la el dacă Simina este ori nu aici.

Nu era Simina şi nici nu era vorba să vie.

Nu era, ştia că nu poate să fie, dar el, cu toate aceste, o vedea mereu; se uitase parcă prea cu dinadins în soare şi îi scăpărau ochii.

În zadar! O Simină, o pădureancă era pe lumea aceasta, şi de aceasta el nu putea scăpa; se temuse că o va găsi aici, iar acum, după ce ştia că nu o poate găsi, era nemângâiat şi-i venea să plece drept la Zimbru.

Şofron, găsind căruţa-n drum, s-a necăjit că Iorgovan a lăsat caii plini de spumă în răcoarea nopţii; a dus apoi căruţele la birt, le-a dat cailor nutreţ şi s-a întors şi el în bătătura de la marginea satului.

— Ei, ce zici?! Cum îţi place?! întrebă, trezit şi el din somn.

— Mai ştiu şi eu?! îi răspunse Iorgovan.

Prea îi păreau molateci pădurenii. Erau veseli, nu-i vorbă, jucau, chiuiau, râdeau, iar Iorgovan ar fi voit să-i vadă ieşiţi din fire, ca să-l ieie şi pe el din minte.

Degeaba! veselie adevărată fără de vin nu se poate.

— Haid’ să facem noi una, încât să-i meargă vestea! strigă el. Ad-o vadră de vin! Tovarăşi o să ne găsim noi.

O vadră, doauă, multe vedere putea feciorul lui Busuioc dacă voia. Iar tovarăşi – slavă Domnului! – se găsesc tovarăşi.

În amurgul zilei flăcăii frământau pământul, iar Iorgovan şedea pe fedeleşul de lângă focul de vreascuri, bătea din palme şi striga mereu:

— Hupa-ţupa, hupa-ţupa, hop!

Abia o dată, de doauă ori atinsese bocala cu vin, era încă ameţit, rău ameţit.

— Nu mai vreau! strigă el îndârjit, apoi se ridică şi o luă spre sat.

III.

Şofron, om ca la treizeci de ani, fusese cătană împărătească şi era de mai mulţi ani acum slugă cu simbrie, ştia dar ce este datoria şi porunca stăpânului.

Câtă vreme vedrele erau pline, şi-a făcut şi el parte cuvenită din ele, iară partea lui era mare. Tocmai mătăhală nu era Şofron; te uitai însă la el şi simţeai că nici cu parul, nici cu păharul nu-l poţi doborî. Înalt nu era afară în seamăn, era însă ciolănos, lat în umeri şi greu în tot trupul, un om care duce la tăvăleală. Cu toate aceste, întorcându-se la birt, pământul i se legăna sub picioare şi drumul de ţară îi era prea îngust.

Ajuns la uşa grajdului, el se opri şi-şi adună toate puterile ca să steie drept.

„Sunt ameţit, nu-i vorbă, îşi zise el, rău ameţit, dar beat nu sunt. Busuioc e om cinstit, Iorgovan e băiat de treabă, jupâneasa Vica e bună şi ea, de tot bună. Ei! ce-i mai departe?! Prea puţin îmi pasă! Tot mă-nsor la toamnă!”

Şi putea Şofron să se însoare. Avea bănişori daţi cu împrumutare, avea un loc de casă în Curtici. Intrase slugă la Busuioc pentru ca să şi-l câştige naş; toate erau gata; numai nevasta mai lipsea. Iar acum, nu era beat Şofron, era însp ameţit şi ar fi voit să aibă nevastă, ca să poată săruta pe cineva. Aşa era el când era ameţit: îi era dragă lumea toată.

— Bună dimineaţa! zise el intrând în grajd.

— Bună să-ţi fie inima! răspunse tot el, deoarece caii, cărora le zisese „bună dimineaţa” nu îi puteau răspunde.

— Dar fân mai aveţi d-voastre?

— Ia vino, mă rog, şi te uită!

— Bun! bun! zise el iar încredinţându-se că este fân.

— Da, bun!

Însă Vulpoiu, unul dintre caii de la căruţa lui Iorgovan, stetea gânditor şi nu mânca.

Şofron îşi încreţi sprâncenele, îl apucă de urechi şi-l ţuţură, apoi se dete înapoi şi grăi:

— Şofroane! lasă! nu te necăji! culcă-te să tragi un pui de somn; dar bagă de seamă să nu te fure somnul, Şofroane, că e ziuă, Şofroane, şi ai treabă, Şofroane!

Culcat apoi în uşa grajdului, cu capul pe prag, el în curând începu a zâmbi prin vis.

Când se albea de ziuă, el sări sprinten în picioare ca să adape caii şi să-i ţesele, iară când soarele se ivea din dosul dealurilor, el se-ntorcea în bătătura de la marginea satului, ca să vadă ce-i şi cum şi să-i poată da stăpânului său răspuns pe când se va scula.

Şofron, pădurean şi el, ştia să vorbească cu pădurenii, tocmai de aceea însă în curând simţi că anevoia se va înţelege cu dânşii.

Nici nu voiau pădurenii să steie de vorbă cu dânsul. Cei mai mulţi ziceau că nu rămân pe aici, ci trec în Bănat, unde ziua se plăteşte mai bine. Alţii îl amânau pe mâne, pe poimâne, zicând că nu ştiu încă cum se vor hotărî preţurile. Iar puţinii care erau gata de a merge chiar de pe acum la

lucru cereau nişte preţuri de te speriai de ele. Trebuia să le plăteşti zilele perdute pe drum şi ostăneala drumului. Apoi anul era bun, şi dar din dar se face. Apoi veniseră mai puţini decât într-alţi ani. Apoi – şi mai ales – era holeră, şi degeaba omul în gura morţii nu intră.

Dar toate aceste calea-valea; vorba era că nu se găseau oameni pe placul lui Busuioc.

Busuioc îşi făcuse socoteala câţi cosaşi, câţi legători şi câţi mănuncheşi îi trebuiau pentru ca să-şi poată aduna rodul în timp de trei zile. Pădurenii aveau însă alte socoteli. Voind a pleca la seceriş, ei se adună în cete de câte cinci până la o sută de inşi. Fiecare din aceste cete are apoi un om al ei, care se învoieşte pentru ceata lui; oameni răzleţi nu se găsesc, deoarece pădureanul o dată cu capul nu se desparte de ceata cu care a plecat. Degeaba se căznea dar Şofron să adune numărul poruncit de Busuioc: o dată erau pre mulţi legători; altă dată prea puţini cosaşi. Dar, ceea ce era mai rău, se nimereau totdeauna prea mulţi care nu fac nici o treabă. Fieştecare ceată de cel puţin opt inşi are câte un cimpoieş ori lăutar şi câte un băiat care poartă fedeleşul cu apă în urma secerătorilor, iar lăutarul e socotit drept cosaş şi băietul drept mănuncheş. Busuioc hotărâse un cimpoieş, un lăutar şi doi băieţi, iar lui Şofron i se nimereau câte patru lăutari, doi, trei cimpoieşi şi câte cinci, şase băieţi.

„Să facă Iorgovan ce voieşte el!” grăi Şofron şi să întoarse necăjit la birt.

Mai rău se necăji când află că Iorgovan tot nu s-a sculat încă, iar după ce se duse la grajd, el începu a se scărpina la ureche.

Vulpoiu stetea cu urechile dăbălate şi făcea zâmbre.

— Am zis eu, grăi Şofron. Are ceva Iorgovan, trebuie să aibă. Ziceam eu încă de ieri că omoară caii. Astă-noapte i-a lăsat asudaţi în mijlocul drumului, iar acum doarme ca ne alte dăţi.

Îl ştia om care nu primeşte să fie purtat de slugile tătâne-său; dar Vulpoiu era bolnav, şi, necăjit cum era, Şofron nu mai avea răbdare şi trebuia să-l trezească.

Iorgovan dormea şi nu dormea; nu ştia nici el singur ce face. Obicinuit a se scula de dimineaţă, el s-a trezit deodată cu Şofron, dar nu-i venea să se scoale. Îi era greu să mai deie faţă cu oamenii care-l văzuseră peste noapte şi închise iar ochii, pentru ca să fugă din lume şi să nu mai ştie nimic.

El se uită dar cam supărat la Şofron când acesta îl trezi.

— Ce-ţi pasă?! zise apoi. Nu cumva ai voi să-mi stic şi cheful ca să nu rămâi numai cu paguba? Lasă-l să piară dacă n-are zile!

Şi iar închise Iorgovan ochii: ar fi voit să doarmă mereu şi să nu se mai trezească tot el însuşi.

Dar el nu mai putea să doarmă.

Un cal?! Puţină treabă! Dar nu era a bine! Tot n-ar fi vrut Iorgovan să păgubească.

Însă el voia să-i arate lui Şofron că prea puţin îi pasă şi nu s-ar fi sculat – ferească Dumnezeu! – nici n-ar fi întrebat, după ce se sculă, despre Vulpoiu.

— Ce-i cu oamenii? întrebă el uitându-se aşa cam pe furiş în faţa lui Şofron.

— Să vii să vezi! îi răspunse Şofron.

— Sunt ori nu sunt?

— Sunt şi nu sunt.

— Vorbeşte-mi cum se vorbeşte, grăi Iorgovan mai răstit. Ai fost? n-ai fost? ai găsit? n-ai găsit?

— Am găsit şi n-am găsit, îi răspunse Şofron. Aşa cum îi cere nenea Busuioc, n-ai putea să-i aduni decât în sat, din plin.

Atât îi mai trebuia şi lui Iorgovan. Dacă nu putea să doarmă, ar fi voit să meargă mereu înainte până ce nu va ieşi din lume.

— Atunci pune caii, ca să mergem mai departe, zise el hotărât şi se duse ca să facă socoteala conacului.

Şofron puse caii – la căruţa sa trei, iar la a lui Iorgovan numai doi…

Iorgovan se urca-n căruţa cu doi cai întocmai cum s-ar fi urcat când ar fi fost cu trei. Slavă Domnului, feciorul lui Busuioc n-avea nevoie să-şi piardă rostul pentru atâta treabă.

Dar omul om rămâne.

— Cu pielea cum rămâne? întrebă feciorul lui Busuioc.

— O s-o găsim aici, îi răspunse sluga.

— Mână tu înainte!

Şofron ieşi cel dintâi din curte, iară Iorgovan rămase-n urma slugii.

— Mare minune! grăi Şofron. Fire-ar să nu-i fie de diochi.

IV.

Noaptea, pe la cântatul cocoşilor, Iorgovan era la Cil şi se bălăbănea cu Iuţu, un om de acolea din sat, în vreme ce Şofron durmea la locul lui, în uşa grajdului, cu capul pe prag.

— Care va să zică mâne dimineaţă eşti cu oamenii aici!

— Las’ pe mine, grăi Iuţu. Dacă nu găsesc în Cil, caut prin satele de dimpregiur. Am până dimineaţă timp să cutreier toate satele până în Dulcele şi Zimbru.

Iorgovan tresări.

— Nu e departe Zimbru de aici? întrebă el fricos.

— Cale de un ceas şi nici atâta, îi răspunse Iuţu. Ţiu mereu drumul de ţară până la Iosăşel, iar de aici apuc valea la stânga şi ies drept în zimbru.

— Haid’! pleacă! nu pierde timpul! grăi Iorgovan, cuprins de neastâmpăr.

Rămânând apoi singur, el începu să se plimbe prin curtea mare şi deşartă.

Avea destul timp până dimineaţă: putea să meargă şi să se întoarcă, fără ca să ştie Şofron în ce treburi a umblat. Însă caii erau obosiţi, păgubise o dată; şi Şofron durmea-n gura grajdului.

Era o nebunie! De ce să se ducă? De ce s-o vadă? Ce avea el cu dânsa?! Nimic, nimic, nimic! Era o mare nenorocire pe capul lui pădureanca aceea; dar îi ieşise o dată primejdia-n cale şi nu se mai putea feri de ea, îl apucase o dată gândul de a se pune călare şi nu mai putea, nu mai putea, răcoarea nopţii, lumina lunii, umbrele copacilor, toate-l adimineau.

— Culcă-te şi dormi! zise el îndârjit, apoi se duse drept spre o claie de fân ce se afla în fundul curţii, îşi găti un culcuş şi se culcă şi închise ochii.

Somnul însă e câteodată primejdioasă scăpare.

S-a căznit cât s-a căznit, şi a adormit de la o vreme, dar îndată ce l-a răpus somnul, el a şi pornit la drum, dar în vis căile sunt scurte şi, pornit o dată nu se mai opri decât acolo unde-l ducea gândul lui. În cele din urmă se trezi speriat din somn, se uită zăpăcit împregiurul său şi, dându-şi seamă că tot n-a plecat încă, sări în picioare şi se duse la grajd.

Nu era decât pe jumătate treaz, şi dacă s-ar fi culcat iar să doarmă, dimineaţa n-ar fi putut să-şi deie seamă, a visat oare lucrul acesta ori l-a făcut în aievea; cu toate acestea, el luă de la scară pe cel mai prost dintre cei cinci cai.

Şofron sări în picioare, gata de a-l umfla.

— Stăi pe pace, că eu sunt, grăi Iorgovan încet.

— Ce vrei să faci?

— Mă duc să caut secerători.

Şofron aşteptă să iasă cu calul, apoi se culcă iar cu capul pe prag şi durmi liniştit mai departe.

„N-o să mai fac eu în viaţa mea lucrul ăsta cu atâta poftă”, îşi zise Iorgovan după ce se văzu ieşit în drumul cel mare.

Drumul până la Iosaşi e plăcut chiar şi ziua, dar încă în zori de zi, pe răcoare, la lumina lunii, şi Iorgovan îl trecea ca prin vis. Însă numai de la Iosaşi înainte era, mai ales pentru el, omul crescut la Câmpie, ţara minunilor nespuse.

Aici drumul apucă pe o vale mai strâmtă, ţiindu-se mereu pe ţărmurii unui râuleţ zgomotos, acum printre ţarini şi fâneţe, mai departe printre livezi şi rarişti, şi iar mai departe prin păduri dese ori pe sub stânci ce atârnă greu

pe coastea piezişă, presărată pe ici, pe colo cu câte un fir de mesteacăn. Se albea de ziuă, şi păsările începuseră a zbura din creangă în creangă: din când în când se auzea câte-o gaiţă ori câte un sturz, turturica gurăia, ciocănitoarea bătea-n scoarţa copacului, cocoşul-sălbatec cânta de zori, iar privighitoarea, care-l însoţise pe Iorgovan în tot drumul lui, speriată parcă de lumina ce începuse a se revărsa peste culmile dealurilor în vale, îşi urma cântecul cu îndoită patimă.

Crescut la Câmpie, Iorgovan n-ar fi crezut niciodată că sunt cu putinţă atâte frumuseţi îngrămădite la un loc. Însă el n-avea timp pentru ele. Ceasul lui Iuţu ieşise de tot lung şi Iorgovan îşi îmbărbăta mereu calul, ca să nu-l apuce ziua pe drum.

Era ziua mare când valea se lărgi.

În fund se ridica Moma, un munte înalt, cu coastele piezişe şi acoperit de sus până jos cu pădure deasă, la dreapta un deal stâncos, iar la stânga alt deal mai prelungit, pe care se întinde satul cu biserica şi cu morminţii din sus de ea.

Iorgovan se opri, şi parcă-i venea să se întoarcă.

Aici era Simina.

Ce să-i zică? ce să-i facă? ce voia el cu dânsa?

Putea el, om în toată firea, să-i spună c-a venit atâta drum de dragul ei?! Ori putea să-i spună că numai din întâmplare a nimerit pe aici?!

Dar de unde ştia el ce poate şi ce nu poate?!

Simina, fată harnică, se sculase des-de-dimineaţă, căci avea urzeală-n război, şi la război hărnicia se măsoară cu cotul.

Neacşu, tatăl ei, ieşise în pădure să caute lemn de juguri, şi ea şedea singură la războiul pus în o poiată din faţa casei.

La moarte s-ar fi gândit Simina, dar la Iorgovan nu. Nu-i vorba, era un timp când se gândea şi dânsa mult şi pe când se gândea, se pomenea că plânge. Însă fetele nu pot porni ca flăcăii pe urma gândului lor, ci stau şi se gândesc şi aşteaptă şi plâng, iară gândul te părăseşte când vede că nu

te iai după el, şi atunci se curmă şi plânsul. Era frumoasă Simina şi se ştia frumoasă. Încă pe când era copilă simţea că toţi se uită după dânsa, iar de când se făcuse fată mare, îi spuneau alţii în fieştecare zi că e frumoasă, şi se vedea şi ea însăşi în ochii flăcăilor. Iar fetele frumoase pot să aleagă din plin. Cu toate acestea, Simina nu şi-a ales ca pe Iorgovan.

S-a nimerit aşa. Pe când alţi flăcăi se aţineau mereu după dânsa, feciorul lui Busuioc stetea departe şi numai din când în când îi zicea câte-o vorbă, pe care numai dânsa putea s-o înţeleagă, şi nici aceasta nu era vorbă de dragoste, ci vorbă scurtă, a omului ce vrea să-şi ascundă durerea. Astfel a stat timp de trei luni aproape de dânsul, iar când era să plece dânsa, el trei zile de-a rândul n-a mai dat pe acasă, pentru ca nu cumva să deie faţă cu dânsa.

Văzându-l acum intrat pe portiţă, ea îşi curmă lucrul, aruncă ochii la el, puse încet suveica pe pânza întinsă, apoi se ridică şi-şi făcu cruce.

Un fior, unul singur, îi trecu tot trupul şi o aruncă cu un an în urmă: îi venea să închidă ochii şi să se repeadă la el.

El însă venea zâmbind şi liniştit, ca şi când abia ieri s-ar fi despărţit de dânsa.

— Aşa-i că te miri? zise el oprindu-se în faţa ei, însă fără de a privi drept la dânsa.

— Nu ştiu – îi răspunse ea, începând să tremure – ştiu însă că-mi pare bine.

— Am venit să te iau la seceriş!

— Mai ştiu şi eu?! zise ea. Taica n-avea de gând să meargă…

— Dar tu aveai? întrebă el.

— Nici eu! răspunse ea hotărât.

— Ei! atunci te-am văzut măcar, grăi el cu glasul înecat; poate că e mai bine aşa.

— Mai ştiu şi eu?! zise ea, şi lacrămile o năpădiră.

Iorgovan îşi muşca buzele şi se uita împregiurul său: ar fi voit să rumpă, să frângă, să spargă; nu cuteza să se uite

drept la ea; i se închideau ochii când o vedea, căci simţea, că îndată ce o vede, îi vine s-o apuce şi s-o strângă în braţe, încât să-i peară pofta de a mai plânge.

— Degeaba te uiţi, grăi dânsa, că nu-i nimeni acasă; şi chiar dac-ar fi, mie nu mi-e ruşine să plâng.

— Atunci de ce plângi? Grăi el apropiindu-se de dânsa. Am venit eu ca să te văd plângând?!

— Mai ştiu şi eu de ce ai venit! Răspunse ea aşezându-se şi întorcând faţa de la dânsul.

Iorgovan începu să-şi rumpă c-o mână unghiile de la cealaltă. În cele din urmă el o apucă cu vârful degetelor de mânecă şi-i zise:

— Simino! Auzi tu, Simino?! Fii cuminte. Uite, zău că-mi pierd şi eu sărita. Şi de ce?!

Ea îşi şterse ochii şi se întoarse spre el.

— Tot am vrut să te întreb, zise apoi, şi nu ştiu de ce nu te-am întrebat: ce vrei tu cu mine?

El dete din umeri.

— Nimic! Ştiu numai că-mi eşti dragă de mi s-au urât zilele.

— Dragoste-n sec! zise ea. Eu drago şi tot eu arsă de dor.

— Aşa-i – răspunse flăcăul – ştiu că-o aşa.

— Atunci dă-mi pace!

— Dar tu de ce nu-mi dai mie?!

Ea se uită lung la el, dar nu-i răspunse nimic.

— Aşa el Grăi Iorgovan strţmtorat. Tu nu ai alergat după mine, dar m-ai făcut pe mine s-alerg. Dar cine ştie, poate că e mai bine aşa!

El ar fi voit să-i zică multe, şi multe ar mai fi avut ea să-l întrebe, dar mai departe urmau lucruri despre care el nu putea să vorbească şi pe care ea ar fi voit să le afle oarecum pe simţite. Rămaseră dar tăcuţi, ea şezând în război, iar el răzămat pe stâlpul şurii, şi cum steteau aşa, fieştecare simţea că este un lucru de sine înţeles să steie aşa şi să tacă.

Aşa i-a găsit Neacşu când s-a întors de la pădure.

„Adecăte cum vine lucrul ăsta?! se întreba el uitându-se nedumerit la Iorgovan. Nu ştia nici el, se bucură ori se năcăjeşte.

Dar de aceasta nici nu-l întreba nimeni: vorba era să-şi ieie fata şi s-o ducă la Câmpie.

El stete pe gânduri.

O singură fată avea: dacă nici pentru asta n-ar fi avut slăbiciune, ce mai de om era şi el?!

Să plece el singur la drum atât de lung? Asta n-o mai făcuse niciodată în viaţa lui, şi nu putea parcă nici acum s-o facă. Cine ştie câte i se pot omului întâmpla?! Şi totuşi tocmai în drumul acesta el n-ar fi voit să aibă tovarăş om din satul lui.

El se uita împregiurul lui, la casă, la şura cu războiul şi cu sculele lui de dulgherie, la grădina cu pomi şi la portiţa curţii sale, se uita cu un fel de înduioşare, apoi grăi:

— Se înţelege c-o să mergem! Trebuie s-o facem şi asta, ca să nu zicem că n-am făcut-o adăuga iar mai încet, aşa, pentru dânsul.

Iorgovan se simţea ca popa ce-a ajuns cu chiu, cu vai să-şi puie patrafirul şi, când e vorba să înceapă slujba, nu ştie să citească.

Îi venea să le zică: „Uite! dar dac-aţi veni la anul?!”

Însă nici pentru asta n-avea destulă inimă.

El porni călare-nainte, iar pe dânsa o lăsă ca să vie-n urma lui pe jos, până la Cil, se-nţelege, numai până la Cil.

De la Zimbru până la Cil, Iorgovan îşi ţinea mereu calul în frâu, deoarece, cu cât mai mult se depărta, cu atât mai rău îi părea c-a plecat. Sosind, în sfârşit, la Cil, el se plimba neastâmpărat şi se uita mereu în drumul din care sosise, dar se uita pe furişate, ca nu cumva să-l zăpsească Şofron.

Parcă lui Şofron îi treceau d-alde-astea prin cap?!

Şofron, când o văzu pe Simina, se uita la ea aşa din întâmplare, apoi se uita mai cu dinadins, apoi rămase cu gura căscată şi în cele din urmă simţi parcă i s-ar fi stricat toată viaţa câtă-i mai rămăsese, şi întregul suflet i se

strânse într-un singur gând: s-o ascundă, ca numai el să ştie de dânsa.

— Haid', soro! tu vii cu mine, îi zise el când oamenii începură a se urca în căruţe; sări apoi sprinten, îşi scoase sucmanul de subt sacul cu grăunţe şi-l întinse pe scândură, lângă dânsul.

Simina mai stete o clipă nedumerită, mai trase cu coada ochiului înspre Iorgovan, apoi de urcă şi se puse pe sucman lângă Şofron.

Iorgovan le vedea toate şi se necăjea, dar nu putea el să-şi deie înaintea slugii slăbiciunea pe faţă; apoi pe Simina n-o perdea el orişiunde ar fi lăsat-o; îi era destul c-o ştie aproape şi poate s-o vadă în tot minutul.

Simina ar fi voit cu toate aceste să fie singură, ca să poată plânge.

V.

Busuioc moştenise de la taică-său o moară de vânt, şi e bună scută moara de vânt, mai ales la Curtici, unde cale de o zi de giur împregiur apă curgătoare nu se pomeneşte. Bătută însă mereu de vânturi, moara lui Busuioc s-a hodorogit în cele din urmă şi pe când el umbla s-o repareze din temelii, cumnatu-său, popa, i-a dovedit că-i vine mai bine să-şi cumpere o moară cu foc: acum Busuioc avea o locomobilă uşurică şi ieftină, care lucra cu foc de paie şi mâna vara o maşină de treierat, iară în alte timpuri moara cu doauă petri, pusă în grădina de la marginea satului, în locul celei de vânt.

Pupăză făcea focul la cazan.

Acest Pupăză, un om de vreo patruzeci de ani, era mai scurt decât toţi oamenii scurţi, cu capul de tot mare, cu fălcile ieşite şi cu ochii înfundaţi în cap şi îi ziceau Pupăză pentru că era cam tont de felul lui şi umbla crăcit, încât parcă şchiopăta de amândouă picioarele.

El se trezise la moara lui Busuioc, unde-l lăsase maică-sa, o femeie fără de căpătâi, de care abia câte un bătrân îşi mai aducea aminte. Şi, precum e lumea, se vorbeau multe

despre Pupăză: mai că-i este rudă, mai că frate din flori cu Busuioc. Destul că nu era slugă cu simbrie, ci om care se ştia la el acasă. Şi nici nu-i poruncea nimeni lui Pupăză; el făcea numai ce-i plăcea lui. Se pomenise la moară, crescuse la moară şi acum nu-şi mai putea închipui el viaţa lui altfel decât la moară, întocmai precum nici Busuioc nu şi-ar fi putut închipui moara fără de Pupăză.

Cu toate aceste, tocmai Pupăză era omul care nu trebuia să steie la moară; mânca Pupăză ce apuca, durmea unde-l prindea somnul, dar ţinea la curăţenie de ţi se făcea milă de el, şi dacă Busuioc punea cioareci şi peptar de postav civit, Pupăză ţinea să aibă şi el cioareci şi peptar din tot acel postav. Altfel se ducea-n lume.

La moară însă şi la gura cazanului curăţenia vestmintelor nu se poate păstra: Pupăză era mereu plin de făină, de praf, de funingine şi de ulei, de te fereai să nu te atingi de el.

Nu-i vorbă, el avea treabă multă şi nu-i venea timp să-şi deie seamă depre aceasta; se găsea însă din când în când câte un om care, neavând altă treabă, se lega de el şi-l năcăjea.

Plecând Iorgovan, Busuioc făcu rânduială, ca să macine grâul ce mai era la moară, pentru ca după seceriş să poată pune maşina de treierat neîntârziat în lucrare. El puse oameni să cureţe locul de arie în mijlocul grădinii şi hotărî locurile pentru şirele oamenilor învoiţi să treiere cu maşina lui.

Era dar lume multă la moara lui Busuioc.

Pupăză crescuse la moară; la moară umblă mulţi oameni; mulţi oameni ştiu multe, şi multe învăţase Pupăză în viaţa lui: roata morii tot se mai oprea câteodată, dar gura lui nu. Spunea mereu şi spunea tot prostii, şi prostii puţine, câte învăţase el de la alţii, dar le spunea mereu la alţi oameni şi iar la alţii, încât morarului îi venea să fugă în lume iară oamenii ziceau că nu e om mai de haz decât Pupăză.

Verigă, om de aci din sat, aştepta de doauă zile să-i vie rândul la moară: auzise o dată, de doauă ori prostiile lui

Pupăză şi i se urâse de la o vreme cu ele. Ar fi voit să facă ceva să-i treacă de urât.

El se uită lung la Pupăză şi-i zise:

— Bine, măi Pupăză, cum ai ajuns tu?

Pupăză nu se supăra când îi ziceau Pupăză, fiindcă acesta-i era numele; el se uita însp la cămaşa de pe trupul său şi era foarte strâmtorat.

— Ce-i? întrebă el, uitându-se la ceilalţi oameni, ca să vadă dacă sunt ori nu şi ei de părere că nu e curată cămaşa lui.

Oamenii se siliră să nu râdă; dar nu era cu putinţă să-ţi stăpâneşti râsul când îl vedeai pe Pupăză uitându-se astfel, când la cămaşa de pe trupul său, când la oamenii ce o văd.

— Râdeţi! grăi Pupăză, apoi se scutură pe mâni, ieşi din moară, se puse pe un buştean şi rămase bosumflat.

Îi era sărită ţandăra, şi când îi sărea lui ţandăra, era sărită şi pace bună.

Acum degeaba se trudeau oamenii s-l încredinţeze că Verigă vorbeşte săcături, că n-au râs de dânsul şi că la moară nimeni nu poate să aibă cămaşă mai curată decât a lui; el era om cu minte, cu judecată şi vedea cu ochii lui. Muncea cât zece, iar Busuioc nici nu-l îmbrăca măcar cumsecade; asta era o nedreptate. Nu putea Pupăză suferi oamenii să-i spună că i s-a făcut nedreptatea aceasta.

În curând el se ridică şi se depărtă spre sat, ca să le spună altor oameni mai cu inimă că l-a părăsit pe Busuioc, că l-a lăsat pe el singur să facă dacă poate.

Aşa făcea Pupăză totdeauna când îi sărea ţandăra, şi fiindcă lumea ştia cum face, oriunde se ducea, toţi se minunau de curăţenia vestmintelor lui; iară copiii se luau droaie după dânsul şi-l întrebau mereu dacă este ori nu flămând! Flămând?! Vorba aceasta Pupăză nu o putea suferi în urechile lui: era mai bucuros să moară de foame decât să primească o bucată de pâne de la cineva. Şi cu toate aceste, cutreierând uliţele şi colindând iute de la casă la casă, el îşi făcea poftă de mâncare, iar pofta de mâncare îl înduioşa pe Pupăză.

Înspre seară el începu a li se plânge oamenilor că Busuioc l-a alungat de la casa lui.

Iar Busuioc se plimba necăjit prin casă – nu, necăjit nu – mâhnit până în adâncul inimii lui. Cu toate aceste, acum, tocmai acum, nu s-ar fi legat, Doamne fereşte, de nimeni; îi era greu a ieşi din casă.

— Nu! ştia el cine e Pupăză, dar ştia ce zicea lumea despre dânsul şi îi venea să deie cu toporul când se gândea la droaia de copii şi la oamenii ce râd de-a lungul uliţilor.

Iar el nu putea să facă nimic.

Îndărătnic din fire, Pupăză rămase noaptea întreagă pe uliţi, umblând de ici până colo şi vorbind mereu aşa singur, şi abia a doaua zi pe la prânz, stăpânit, în sfârşit, de foame, el începu să deie târcoale pe la casa lui Busuioc.

Era târziu după-amiazăzi când el deschise portiţa, intră fricos şi se opri la intrare.

— Du-te, frate, c-a venit! grăi Busuioc, care nu putea să-l vadă.

Vica tăie un coltuc de pâne şi ieşi cu el afară.

Când o văzu, Pupăză începu să plângă, să facă mătănii şi să sărute pământul; luând apoi coltucul din mâna ei se-ntoarse şi se depărtă iute, vesel şi tot mai vesel spre moară.

Abia se-nchise portiţa în urma lui Pupăză, şi se deschise poarta cea mare, ca să intre Iorgovan, cu cele doauă care de secerători.

Şi n-ar fi putut Iorgovan să sosească în ceas mai potrivit decât acesta.

„Se-ntâmplă câteodată!” grăi Busuioc în el când văzu că la căruţa lui Iorgovan sunt numai doi cai.

Un lucru de nimic!

Ar fi vrut să nu-l fi băgat de seamă.

Şi totuşi…

Îl ştia pe Iorgovan om cu socoteală şi nu se putea dumiri ce oare i se va fi întâmplat de şi-a pierdut rostul, căci numai aşa, din senin, paguba nu vine, ci omul trebuie să facă şi el ceva ca să şi-o aducă ori să-i deschidă măcar drumul.

Busuioc nu era acum dintre oamenii în curtea cărora poţi să intri fără ca să fii băgat în seamă de stăpânul casei, şi nici Simina nu era femeia care poate să treacă pe nevăzute pe dinaintea cuiva.

Ieşind în calea celor sosiţi, el trecu o dată cu privirea peste oameni şi ochii lui se opriră la dânsa.

Îl ardea parcă la inimă.

O ştia de tot bine şi-i era destul s-o vadă pentru ca să înţeleagă o mulţime de lucruri, căci iute se descurcă lucrurile în mintea omului când li se iveşte căpătâiul.

Încă anul trecut simţise Busuioc că-i plac feciorului său ochii Pădurencei, şi s-ar fi mâhnit, poate, dacă nu i-ar fi plăcut, fiindcă erau făcuţi pe plăcute, dar c-a trecut anul şi nu i-a uitat, dar că-i plac atât de mult încât îşi pierde rostul şi-şi omoară caii de dragul lor, asta îl punea pe gânduri.

Acesta era da gândul care l-a făcut să meargă el după secerători?! Şi s-a dus cale de două zile ca s-o aducă pe dânsa?!

I se făcea lui Busuioc o mare nedreptate; chiar feciorul lui îi făcea o mare nedreptate.

Şi când i se făcea nedreptatea aceasta?

Acum, chiar acum, după ce i se făcuse o altă nedreptate tot atât de mare; abia ieşise Pupăză din curte, şi intra Simina în ea. Dar Iorgovan era feciorul lui. Busuioc îi făcu fetei semn să se apropie.

Simina îşi rândui prin o singură scurtătură hainele pe trup, apoi înaintă cu capul ridicat până la el, se plecă şi-i sărută mâna.

— Să fii sănătoasă! îi zise el. Bine-ai făcut c-ai venit. Du-te-n casă, că leichii-ti o să-i pară bine. Vico! – strigă apoi, întorcându-se spre casă – ia vino de vezi şi tu ce oameni ne-au sosit la casă!

Dup-aceea al se duse la Neacşu, îi dete mâna şi-l întrebă de sănătate, în vreme ce Simina se depărta cu pas liniştit spre casă.

Iorgovan îşi făcea de lucru la căruţi, iar Şofron stetea nemişcat şi se uita.

În şapta ani de zile, cât a muncit cu simbrie, şi-a adunat bănişori, frumoşi bani, şi i-a dat lui Busuioc, să-i pună cu camete bune pe la oameni, şi mai avea şi doauă jugăre de pământ cu grâu, iar altul cu porumb; aceasta era mulţumirea vieţii lui, începătura tuturor visurilor ce-şi făcea despre ziua de mâne; cum stetea acum şi se uita, ar fi vrut să-şi strângă-n o clipă tot ce are, să-şi cumpere paie multe paie, şi să le deie foc paielor şi să râdă încât să se prăpădească.

— Să desprindem caii, îi zise Iorgoven, care se mira că trebuie să i-o zică.

Şofron se uita sperios la el.

— N-am poftă, îi răspunse. Să-i desprindă cine-i are!

Iorgovan rămase o clipă uimit, apoi se uită împregiurul său, ca să vadă dacă nu cumva a auzit cineva vorbele aceste.

— N-am acu timp de ceartă, îi zise; dup-aceea desprinse caii şi-i luă de căpăstru, ca să-i ducă în grajd.

— Ce faci cu caii?! întrebă Şofron aspru şi sări de-i luă căpestrele din mână. Nu-i vezi că sunt înfierbântaţi de drum?!

Grăind aceste, el trase caii după el şi începu să-i primbe prin curte.

Iorgovan era feciorul lui Busuioc şi putea să facă ce vrea el cu caii tătâne-său; însă sluga avea dreptate, sluga era mai cu băgare de seamă decât chiar fiul stăpânului. El se duse da, desprinse caii de la căruţa slugii, îi luă de căpăstru şi începu şi el să-i plimbe.

Astfel se plimbau amândoi prin curte, privind mereu, când unul, când altul, la scările casei, ca să o vadă pe Simina ieşind. Iorgovan ar fi dorit să steie cât de mult în casă, pentru ca să nu-l găsească în curte când se întoarce, căci n-ar fi voit să deie faţă cu dânsa, iar Şofron ar fi fost gata să plimbe toată noaptea caii prin curte, pentru ca nu cumva,

ducându-i la grajd, să-i ducă şi Iorgovan pe ai lui şi să meargă-n casă mai-nainte de a se fi întors Simina. De aceea, pe cât era de liniştit Şofron, pe atât de neliniştit Iorgovan. În cele din urmă el nu se mai putu stăpâni şi duse caii la grajd.

Şofron ar fi vrut să-i spună că nu i-a plimbat încă destul, dar aceasta nu era adevărat, şi aşa nu-i rămânea decât să plece şi el în urma lui.

Din grajd ei nu puteau să vadă dacă Simina se întoarce ori nu; erau dar ca înţeleşi să-şi facă iute treburile şi să iasă cât mai degrab' la lumină.

Busuioc avea slugi destule şi feciorul lui n-ar fi avut nevoie să desprindă caii, să-i plimbe prin curte şi să-i ducă la grajd, însă nimeni nu-l putea opri de a le face toate aceste dacă aşa era pofta lui. Iar acum, după ce le făcuse toate şi Simina tot nu-şi mai isprăvise vorba cu stăpâna casei, el mai putea să tragă şi căruţele în şopron, să vadă dacă boii au nutreţ, dacă sunt toate în bună rânduială. Multă treabă-şi poate face un om harnic în o gospodărie ca a lui Busuioc.

Dar, în cele din urmă, el era feciorul părinţilor săi şi se întoarse din drum: e bună hărnicia, dar tot nu te iartă să vii aşa ca din puşcă şi să-ţi cauţi de treburi fără de a fi schimbat mai-nainte o vorbă cu părinţii tăi. Voia, nu voia, n-avea încotro: el trebuia să se ducă în casă.

Şi-i era greu lui Iorgovan să deie faţă cu părinţii săi.

N-ar fi vrut, ferească Dumnezeu, ca ei să creadă că el umblă cu gândul de a şi-o lua de nevastă pe Simina, dar o iubea, şi încă mai puţin a vrut ca cineva să simtă că-i este dragă şi nu voieşte s-o ieie.

Mai bine ar fi fost dacă o lăsa unde a găsit-o.

Dar Iorgovan se ştia stăpân la casă şi, dacă era vorba, putea să deie faţă cu orişicine fără ca să i se încleştеze inima; el se depărtă cu pas hotărât.

Şofron se uită cât se uită în urma lui, cum te uiţi în faţa puhoiului ce vine de-a valma peste tine, şi apoi, când îl văzu intrând, se lăsă răzimat de uşchiorul de la uşa grajdului şi

rămase ameţit. Îi era ca şi când i s-ar aprinde casa-n cap şi s-ar prăbuşi toată lumea peste dânsul.

„Rău m-ai bătut, Doamne!” zise el într-un târziu, apoi intră oarecum uşurat în grajd şi începu să-şi caute de treburi.

El însă nu mai putea să facă nimic.

Nenorocirea-l ajunsese năpraznic: dra fărmecat şi nu altă. El ieşi iar în curte, dar în zadar, căci nu putea să vadă nimic din cele ce se petreceau în casă, şi nu-i rămânea decât să aştepte şi să dorească, şi atât de tare îi era dorul, încât îi părea că el trebuie s-o ajungă, s-o ieie şi s-o aducă.

Şi cine ştie dacă nu cumva chiar dusă de dorul lui, Simina ieşi în cele din urmă din casă şi se uită peste curtea în care nu mai rămăsese niciunul din tovarăşii ei de drum.

Şofron o dorise pentru ca să n-o mai ştie aproape de Iorgovan, dar nu voia nici să o vadă, nici să deie faţă cu dânsa: văzuse destul, prea destul. El grăbi dar să-i spună că ceilalţi s-au pus la odihnă în şura cea mare, ce se afla pe aria din dosul grajdurilor, iară Simina şezuse tot drumul pe sucmanul lui şi acum îi era greu de dânsul.

Ea nu mai întrebă dar nimic, ci se duse încotro socotea că-i va afla, spre portiţa de la capătul dinspre case al grajdurilor.

Acum Şofron răsufla mai uşurat, dar el tot nu putea să se depărteze. Era-n amurgul serii: încetul cu încetul se însera de tot; în cele din urmă răsări şi luna, şi el stetea mereu la uşa grajdului, şi câtă vreme vedea lumină în case, îi era peste putinţă să-şi părăsească locul.

El trebuia să vadă când iese Iorgovan, dar ar trebui să iasă, şi să ştie unde se duce.

Şi precum stetea aşa, gândurile îl mânau mereu nainte şi nu-l îngăduiau să se oprească la ziua în care se afla.

Putea el să împedece pe Iorgovan de a se întâlni cu Simina?

Trebuie să-l poată?! De câte ori şi-i gândea pe dânşii singuri împreună, simţea că-şi iese din fire şi că trebuie să fie moarte de om. Şi, totuşi, Iorgovan era feciorul lui

Busuioc, şi în casă, el, sluga lui Busuioc, nu putea să-l urmărească, iar Simina îi spusese c-a stat trei luni de zile în casa lui Busuioc, şi dacă a stat o dată, mai putea să steie. Apoi, dacă Iorgovan voia să fie singur cu dânsa, putea să-l trimită pe el undeva.

„Trebuie să i-o spun!” grăi Şofron hotărât.

El auzi cheia în broasca de la uşa casei. Busuioc îşi încuia, ca în toate sările, uşile de la casă mai-nainte de a se culca.

Acum se putea pune şi el la odihnă.

Nu se putea.

Stătuse toată seara în faţa casei şi-i văzuse pe toţi care au intrat ori au ieşit; cu toate aceste, acum, când văzu uşa încuiată, îl izbi gândul: „Dar dacă Simina ar fi şi ea în casă?!”

Trebuia s-o vadă el cu ochii lui, ori lua un tăciune şi-i dădea foc casei.

În şură era linişte. Oamenii-şi făcuseră culcuşuri de fân şi durmeau toţi, afară de trei, care steteau de vorbă împregiurul unui foc de la gura şurii. Între aceştia era şi Neacşu. Nu era om bătrân tatăl Siminei; însă vara toată suferise de friguri, şi boalele se întovărăşesc şi multe se adună unde s-a pus o dată una: el n-avea poftă de mâncare, tuşea cam des şi nu putea să doarmă. Iar omul care se simte o dată slăbănog mereu la boala lui se gândeşte: Neacşu vorbea cu ceilalţi de holeră şi le spunea că se teme de ea, fire-ar să n-o fi zis în ceas rău.

Tată unei fete frumoase, Neacşu era obicinuit cu oamenii duşi cu gândul la însurătoare, şi-i fusese destul să schimbe o vorbă cu Şofron, pentru ca să-l ştie unde bate. Îi spusese Şofron în de amănunt ce are şi ce nu are, ce poate şi ce nu poate, îşi dăduse toată silinţa să se puie bine cu dânsul, şi nici nu nimerise rău. Dar tocmai de aceea Neacşu ar fi voit să fie culcat când îl văzu pe Şofron; dac-ar fi fost un om ca toţi oamenii, treacă, ducă-se; nu era însă şi-i venea greu să-l vadă că degeaba vine, degeaba se duce.

Şofron simţi şi el că bătrânului nu-i prea pare bine de dânsul, şi după ce se încredinţă că Simina nu este în casă, se porni pe ducă. Dar una e s-o vrei, şi alta e s-o faci. Venind, el stricase vorba oamenilor, care mai steteră cât mai steteră, apoi începură să caşte şi în cele din urmă se duseră şi ei să se culce.

Şofron rămase singur cu Neacşu şi acum nu se mai putea depărta.

Steteau tăcuţi la foc, se uitau din când în când unul la altul şi, cum steteau aşa, ei se înţelegeau unul pe altul.

— Rău am ajuns, nene Neacşule, grăi Şofron într-un târziu; eu, om în anii mei! N-aşi fi crezut niciodată că se poate una ca asta.

— Ştiu! îi răspunse Neacşu, dus pe gânduri.

Mai departe ce să vorbească?! Aşa era cum zicea Şofron, şi aşa era cum zicea Neacşu; steteră dar cât mai steteră, apoi Şofron se ridică şi plecă fără să zică măcar o „Noapte bună!”, iară Neacşu luă câteva surcele şi le aruncă una după alta în foc.

În vremea aceasta Busuioc se plimba prin casă uitându-se din când în când la Filip, feciorul lui mezin, un băiat de vreo optsprezece ani, care şedea la masă cu peana asupra hârtiei.

— Scrie! grăi părintele, în sfârşit: „Cumnate dragă!”

— Dar de ce să nu-i scriu eu din partea mea? întrebă băiatul.

— Scie aşa cum îţi zic eu! – grăi tatăl aşezat – că tot vine mai bine. „Mâne încep secerişul – urmă el apoi dictând – şi mi-au adus oameni de la pădure, cincizeci şi doi, câţi îmi trebuie. Tu ştii însă că e opreală din partea stăpânirii; te rog dar să pui caii şi să vii cât mai neîntârziat la mine, ca să ne sfătuim ce trebuie să fac. Nu cumva să întârzii, căci am mare trebuinţă de tine”. Atât! zise el după aceea, apoi îşi scoase pecetea din saltarul mesei, dete cu ea în perna cu vopseală şi o puse sub scrisoare.

VI.

Nopţile de vară sunt scurte, dar ele despart zilele lungi una de alta, căci multor bucurii, multor dureri şi necazuri, multor gânduri, şi bune, şi rele, li se perde firul prin vis, şi dacă ţi se întunecă gândul, culcă-te şi dormi, că ori te vei deştepta înveselit, ori firea-ţi este posomorâtă şi întristarea îţi piieşte.

Pe la cântatul cocoşilor casa lui Busuioc era-n picioare, lăutarul îşi strunea coardele, cimpoieşul îşi potrivea piscoiul, iară oamenii se găteau de sărbătoare luându-şi flăcăii coasele pe umăr, iar fetele secerea la brâu. Ziua nu era încă dezvăluită de tot din noapte când ei erau strânşi cu toţiki în faţa casei, aşteptând să iasă gazda, ca să-i ureze de secerătoare.

Îndată apoi ce cheia răsună în broasca uşii de la casă, cimpoieşul îşi umflă cimpoile şi lăutarul începu să tragă cu arcuşul.

Vioară şi câmpie cât îţi place, dar şi vioara şi cimpoile sună a pustiu când nu sunt însoţite de glas omenesc, şi parcă nu erau zori de zi de vară, ci amurgul unei neguroase seri de toamnă.

Erau porniţi oamenii spe veselie, nu-i vorbă, dar la casa altuia omul aşteaptă să vie gazda să-i deschidă inima, iar aici gazdele erau toate puse pe gânduri.

Simina, dac-ar fi întrebat-o îi este inima buno ori nu, ar fi dat zâmbind din umeri. Îi era parcă-i venea să zboare ca pasărea ce se vede întoarsă la cuibul ei şi să cânte şi să facă toate nebuniile şi totuşi umbla ca printre oauă şi cuţite şi-i era frică să vorbească, să se uite la unul ori la altul, se temea să se ducă de ici până colo, căci mulţi erau pe care îi putea supăra şi mulţi care puteau să-i strice voia bună. Dac-ar fi tăiat cu cuţitul în carnea ei, ea s-ar fi legat iute şi ar fi mers veselă mai departe, numai pe alţii să nu-i vadă posomorâţi. Ar fi voit dar să intre la învoială cu dânşii mâne-i mâne, dar azi să le uităm toate, fiindcă nimeni nu ştie dacă sunt adevărate.

Şofron ştia un lucru că e zi de seceriş. Şi omul care munceşte zi cu zi tot anul şi munceşte cu drag în ziua secerişului nu se mai târguieşte. La nuntă tot mai poţi sta pe gânduri şi la cumetrie, pentru că nunta şi cumetria sunt începuturi dar la secerătoare niciodată. Însă Şofron nu era vesel pentru că nu ştia să fie trist: el se necăjea, se mânia, îşi ieşea câteodată din fire, dar asta nu-l ţinea, şi cât dai pn palme, iar îl vedeai cum îl ştii, aşa, nici zăr, nici smântână.

În timpul cât Şofron petrecuse pe drumuri, Petrea şi Matei, argaţi la carele cu boi, suciseră din paie de săcară legători de snopi şi le încărcaseră într-unul din care, ca să le scoaţă la câmp. Erau multe, căci multe trebuiesc la patruzeci de jugăre de grâu, şşi erau grele fiindcă le stropiseră cu apă, ca să fie jilave.

El se căznea să întoarcă carul cu proţapul spre poartă, dar locul era strâmt şi nu puteau să-i vie de hac, iar Şofron, care se cobora din pod cu un sac de porumb, se opri în mijlocul scării şi privea zâmbind la cazna lor.

Femeile sunt cam fricoase din fire, şi văzând că scara se îndoia cu Şofron, Simina simţi toată greutatea sacului şi se apropie cam cu frică de scară.

— Dă-te jos, că-mi vine rău, îi zise ea lui Şofron. Mai bine te-ai duce să le ajuţi lor.

Şofron stete o clipă ruşinat, apoi coborî scara şi puse sacul jos.

Îi părea bine că des-de-dimineaţă Simina l-a văzut şi i-a vorbit şi i-a spus să facă ceva; trebuia să-i zică şi el o vorbă.

E însp greu s-o nimereşti precum o gândeşti.

El o apucă de amândouă mânile şi se uită nedumerit în faţa ei.

— Ştii că-mi vine să te sărut?! îi zise apoi.

Simina era fată de optsprezece ani şi crescuse în sărutări; o sărutare mai mult sau mai puţin n-o scotea din apele ei, însă Şofron era om de treizeci de ani, şi fetele tinere se simt în strâmtoare faţă de oamenii de treizeci de ani. Apoi Şofron nu era flecar.

— N-ai decât să voieşti pentru ca să o faci, îi răspunse ea, fiindcă eşti mai tare decât mine, dar sărutatul cu de-a sila nu are nici o noimă.

— Asta n-o ştii tu, grăi el, apoi îi luă capul între mâni şi-o sărută drept pe buze.

Simina îşi strânse buzele.

Aşa nu voia Şofron, aşa nu era mulţumit; când e uscat de sete, omul nu se satură cu roua de pe buze.

El îşi lăsă braţul peste umerii ei şi o strânse la pieptul lui, apoi îi sărută gâtul şi ochii şi iar gura, şi cu cât ea îşi strângea buzele, cu atât sărutările lui erau mai lungi.

Ea-şi puse mâna pe obrazul lui, ca să-l depărteze de dânsa.

— Lasă-mă! – ăi şopti ea înecată – că mi-e ruşine şi-mi vine greu.

— Sărută-mă şi tu – îi răspunse el că nu te las până ce nu mă săruţi.

Simina îşi deschise ochii şi-şi întinse buzele.

O sărutare, dată de silă, de bunăvoie, dar o sărutare.

— Dumnezeu să ţi-o răsplătească, grăi Şofron dându-i drumul.

— Om în toată firea – zise ea turburată – şi fără toate minţile! Du-te acum şi le dă ajutor.

Şofron se aruncă din o săritură la car, îl apucă de inimă, între roatele dinapoi, îl ridică şi-l suci, încât ceilalţi n-aveau decât să-l cârmească din proţap pentru ca să-l întoarcă spre poartă.

„Ce să-mi fac facă-i aşa de tare, zise Simina în ea. Şi la urma urmelor, gaură-n cer pentru o sărutare nu se face”.

Însă Iorgovan le văzuse toate. Stetea şi se uita, dar se făcea că nu vede ori că prea puţin îi pasă. Şi mult nici că îi păsa lui Iorgovan. Ştia el că Simina nu s-a lăsat de bunăvoie şi că ea s-a supărat de sila ce-i făcuse, şi atât îi era destul. Un lucru nu ştia dânsul: că Simina, de silă, bucuros l-a sărutat şi ea pe Şofron. Şi orişicine i-ar fi spus-o aceasta, el i-ar fi răspuns că minte. Simina însă o ştia şi aceasta, şi de

aceea începu să tremure în tot trupul când dete cu ochii de Iorgovan.

Ea însă nu era supărată pe Şofron, nu-şi făcea sie înseşi mustrări, ci se întorcea cu pas hotărât spre casă uitându-se drept în ochii lui Iorgovan, ca şi când ar fi voit să zică: „Tu ar trebui să faci ca alţii să nu îndrăznească a mă săruta”. Iorgovan îi înţelegea privirea şi fiindcă se simţea vinovat, se făcea că n-o înţelege şi se arăta vesel.

Un singur om era care s-ar fi mâniat rău dac-ar fi văzut cele petrecute: acesta era Busuioc. Să-l puie păcatul pe un slugoi să sărute fata de dragul căreia feciorul îşi omoară calul; n-ar fi avut ochi să vadă feciorul, nici inimă să o mai poată răbda pe sluga aceea un ceas măcar în preajma casei lui.

Dar el nu ştia nimic.

Ştia numai că e zi de secerătoare şi că satul vede când ies oamenii lui la câmp.

— Voioşi, băieţi! nu vă lăsaţi, fete! le strigă el închinând paharul. Simino! Şofroane, şi tu, măi Iorgovane, daţi nainte, voi sunteţi de casă!

Flăcăii prinseră fetele-n joc şi începură să chiuiască, apoi ieşi Vica, stăpâna casei, ieşi Filip cu puşca-n spinare, ieşiră şi copiii mai mici, şi după ce se întremă veselia, fetele începură să cânte şi secerătorii plecară cântând şi jucând la câmp.

Iară veselia-i bună şi plăcută, şi când o găseşte omul, cu una cu două n-o părăseşte.

Atât erau de veseli oamenii, încât Şofron uitase că trebuie să se simţă nenorocit când Iorgovan se afla în apropierea Siminei. El nu cânta, pentru că nu ştia să cânte, nu făcea glume, pentru că nu ştia să le nimerească, nu spunea minciuni, pentru că n-avea de unde să le scoată; le ţinea însă celor ce cântau isonul, mormăind şi el din când în când, râdea de se prăpădea când făceau alţii glume şi asculta cu gura căscată minciunile altora. Treaba lui era să adune snopii şi să-i aşeze în cruci bine încheiate, ca nici vântul să

nu le răstoare şi nici ploaia să nu strice bobul. Şi de câte ori lua câte un snop în furcă şi-l simţea că e greu, inima îi râdea de bucurie, şi pentru ca bucuria să-i fie mai mare, lua câte doi şi trei snopi deodată şi se ducea cu ei ţinând furca-n sus ca un steag. Iară când se nimerea să scormonească vreo prepeliţă adăpostită sub snop, el se lua după ea şi mare îi era mirarea că n-a prins-o din zbor.

Simina şi Iorgovan nici ison nu le ţineau celor ce cântau, nici de glume nu râdeau, nici la minciuni nu ascultau, nici prepeliţele din zbor nu alergau să le prindă: ei îşi trăiau ziua lor albă.

Cosaşii mergeau înainte, pas cu pas, culcând lanul greu în brazde lungi şi groase şi oprindu-se din când în când, ca să-şi scoată cutea din teacă şi să tragă cu ea de-a lungul coasei ce răsună departe sub bătaia pietrii. În urma lor fetele printene adună cu secerea harnică brazdele în mănunchi. Vin apoi flăcăii cu braţele vânjoase, întind legătoarea, adună mănunchii pe ea şi o strâng sub genunchele lor greu, ca ţeapăn să fie snopul. Tocmai în coadă sunt cimpoieşul, lăutarul, băieţii cu fedeleşul şi Şofron cu furca-n trei coarne de fier.

Şi merg mereu înainte, şi precum merg, lanul se culcă-n calea lor şi crucile li se ridică pe urmă.

Iorgovan merge şi el cu dânşii, mai leagă ici un snop, mai colo altul, mai stă fără de nici o treabă, mai se uită dacă crucile sunt bine clădite, e stăpân, şi stăpânul trebuie să-şi puie mâna la toate.

Ca din întâmplare se duce să strângă-n snop mănunchii adunaţi de Simina, şi mai cu drag îi adună decât alţii, pentru că din mâna ei trece în a lui. Ea se uită din când în când peste secere la el, şi el din când în când peste snop la dânsa, şi aşa vorbesc pe neauzite şi se înţeleg unul pe altul.

— Nu te-ai supărat? îi zise ea în cele dun urmă.

— Şofron e un nătărău! îi răspunde el şi se depărtează, pentru ca peste câtva timp iar să se întoarcă.

Simina îl urmăreşte cu ochii, şi-l cheamă, şi-l aduce, şi-l ţine aproape de dânsa. Iar tac şi iar îşi trec de la mână la mână mănunchii cu spicuri grele.

— Dar vezi – îi zice ea, tot ea cea dintâi – obraznicul mănâncă praznicul.

Iorgovan scăpă legătoarea din mână şi rămase privind nedumirit la dânsa.

— Nu te înţeleg, ăi zise el. Vrei să fac şi eu ca dânsul?

— Nu! îi răspunse ea râzând. Eu să fac.

Iorgovan se făcu roşu ca bujorul. Îi era ruşine, şi nici el însuşi nu putea să-şi deie seama de ce: pentru că e atţt de slăbănog, încât lasă ca o fată să-i zică vorbele aceste, ori pentru că-i este dragă fata care le zice. Destul că-i era ruşine şi nu-l mai ţinea locul. Mai legă un snop, apoi se depărtă.

Simina se făcu acum şi ea roşie. Era fată mare şi se mustra că a grăit vorbele acelea, şi era mâhnită că el a îmbrâncit-o la ele. De aceea faţa i se întunecă din ce în ce mai mult, şi ea nu-l mai căuta cu ochii, ci se apropiă pe-ncetul de celelalte fete şi intră în vorbă cu ele.

Iorgovan trase de câteva ori cu ochiul spre dânsa şi văzând că nu mai întâlneşte ochii ei, iar nu-l mai ţinea locul.

Fata ştia că iar trec mănunchii din mânile ei în ale lui şi se depărtă cu totul de celelalte fete; ea însă nu mai îndrăznea să se uite la el, nici să-i vorbească.

— Lesne te superi, îi zise el într-un târziu.

Simina se îndreptă spre el şi se uită liniştită în faţa lui.

— Eu? îi răspunse apoi. Un lucru să ştii: poţi să mă nenoroceşti pe toată viaţa, dar gând rău n-am să-ţi port niciodată.

— Nu ştie omul care o să-i fie gândul de mâne, grăi flăcăul turburat.

— Ba ştie! îl întâmpină fata, adunând un nou mănunchi. Ştie – zise iar după ce-şi ridică secerea de pe brazdă – fiindcă simte ceea ce nu poate şti.

Nu-i mai păsa acum dacă cei de dimpregiur îi aud vorbele ori nu, căci toate le răbda, afară de una: ca Iorgovan să-i pună dragostea la îndoială.

— Ştiu – urmă ea liniştită – o văd, o simţ în tot ceasul că ţi-e ruşine de dragostea ce o ai către mine şi te fereşti ca nu cumva lumea să afle despre ea: dacă nu mă pot supăra de asta, Iorgovan, n-o să mă supăr de nimic în viaţa mea.

Lui Iorgovan îi venea să răcnească.

— Nu-mi mai zice vorba aceasta – îi zise el înecat – că mă omor. Lasă! haid' să tăcem! Uite, mie mi-e destul că ştiu că-mi eşti în apropiere, fără ca să te văd, fără ca să-ţi aud glasul, şi pământul pe care l-ai călcat tu îmi saltă cub picioare când îl ating, şi spicul care a fost în mâna ta, spicul ăsta mă farmecă. Doamne! cât de tristă e viaţa mea, şi tot aşa aş fi gata să sufăr muncile iadului de dragul unei singure zile din ea.

— Şi eu, Iorgovane, grăi Simina mişcată.

— Atunci, haid' să tăcem, zise el iar, că vorbele sunt făcute ca oamenii să-şi ceară cu ele pânea de toate zilele; pentru aceasta nu s-au făcut încă vorbe, şi nici nu-i nevoie de ele. Uită-te-n ochii mei precum mă uit şi eu într-ai tăi, şi dacă nu mă înţelegi, atunci n-ai în tine aceea ce-ţi dă înţelegerea.

— Te înţeleg, Iorgovane, răspunse ea, dar uite – adăugă arătând spre Şofron, care alerga tocmai după o prepeliţă – aş voi să te văd şi pe tine alergând să prinzi pasărea din zbor.

Iorgovan se uită lung după Şofron.

— E nebun, grăi el zâmbind. Eu aş fi umblat s-o prind din cuibul ei când rădicam snopul; dacă a început o dată să zboare, ori n-o mai prinzi, ori o striveşti când pui mâna pe ea.

— Unde dai şi unde crapă! zise ea. Eu cu gândurile mele şi tu cu ale tale. Aş voi să te văd şi pe tine vesel ca pe dânsul.

— Se vede că are de ce să fie vesel, îi răspunse Iorgovan.

Simina se uită în faţa lui şi se încredinţă că el n-a grăit acele vorbe ca să o mustre pe dânsa, şi nu se gândea

Iorgovan la cele ce se petrecuseră dimineaţa, dar se gândea dânsa, şi obrajii iar i se roşiră.

— Nu are – zise dar – ci crede numai.

— Are cine crede că are, nu cine are numai, grăi Iorgovan.

— Atunci crede şi tu!

Iorgovan se întristă şi rămase pierdut pe gânduri.

— Lesne e nădejdea când ţi-e puţină dorinţa – zise el în cele din urmă – dorinţa mea e mare, Simină, şi mă tem de nădejde.

Astfel, din vorbă-n vorbă, iar ajunseră acolo de unde nu puteau să meargă mai departe.

Şofron? el îi vedea schimbând din când în când câte-o vorbă, dar ce-i păsa lui de-un papă-lapte ca Iorgovan.

El i-ar fi crăpat lui Iorgovan în doauă capul dacă l-ar fi văzut sărutând pe Simina, iar Iorgovan nici nu era măcar supărat.

Tot aşa zicea şi Neacşu. Pentru că dragostea e dragoste, şi dacă ţi-e dragă o femeie, nu prea te pricepi la glume.

Ei! e frumoasă fata şi e deşteaptă; îi place să petreacă cu dânsa. Şi nici dânsa nu prea ţine la el, căci altfel s-ar fi supărat pe Şofron.

Aşa zicea Neacşu, aşa credea el, şi fiindcă aşa credea, era vesel, tuşea din când în când, îl treceau întruna sudorile, se obosea la tot pasul, dar era vesel toată ziua.

Seara târziu, după ce oamenii începură să se aline, el îşi căută rost să fie singur cu fiică-sa.

O iubea şi el pe Simina, ar fi iubit-o chiar şi dacă nu ar fi fost frumoasă, iar aşa cum era, ar fi iubit-o chiar şi dacă nu i-ar fi fost fată.

Niciodată însă el n-a simţit atât de viu că o iubeşte ca acum, după ce se întoarse de la secere obosit de-l dureau toate încheieturile. Seara toată el a şezut la o parte pe un petroi de la colţul şurii, răzămându-şi spatele de stâlpul cel mare. Era dus în gânduri, dar ochii lui nu se depărtau de la fiică-sa.

Îl apucase deodată dorul de casă, de satul lui, de oamenii cu care şi-au petrecut viaţa, de biserica în care s-a cuminecat atât de adeseori, de morminţii în care atât de des a aprins de ziua morţilor lumânările de ceară galbenă, topită din fagurii stupilor săi. Mulţi şi lungi ani trecuseră de când s-a spart cea din urmă oală de pragul casei lui, şi numai ca din poveste-şi mai aducea aminte de părinţii şi de fraţii săi, de soţia şi de copiii săi, dar cum se uita acum la fiică-sa şi cum se gândea la dânsa, morţii lui unul câte unul înviau.

„Taica, fie iertatul, taica întreg”, îşi zise el oprindu-şi privirea asupra ochilor ei. Nu erau tot acei ochi, nu tot acele gene, dar din o singură căutătură a lor se întrăma întregul om aşa cum el fusese odinioară.

„Maica, fie iertată, maica-ntreagă”, îşi zise apoi, când privi la buzele ei.

„Şi totuşi – urmă el iar – parcă o văd pe Saveta când mă uit la dânsa: aşa îşi dedea fie iertată părul din faţă, aşa îşi sugea buzele, ăsta îi era glasul în tinereţe şi tot ca dânsa rostea vorba”, zise el iar.

Toţi erau, în sfârşit, rămaşi într-însa, dar niciunul mai mult decât el însuşi. Pe sine însuşi nu se vedea Neacşu în fiică-sa: el îşi simţea sufletul trecut în trupul ei cel tânăr şi plin de viaţă. Plecări bune şi rele, slăbiciuni şi apucături, firea cea aşezată şi îndărătnică, toate erau rupte din el şi de aceea toate mângâieri pentru sufletul lui.

El îi făcu Siminei semn să se apropie.

— Ce-i, taică dragă? îl întrebă ea, cuprinse de îngrijare.

— Nimic, Simina tatii – îi zise el, făcându-i loc pe peatră – şezi aci lângă mine, aproape, de tot aproape. Sunt obosit şi mi se întramă puterile când mi te simt aproape.

Simina ar fi vrut să-şi puie capul pe umărul lui, dar ăsta nu era obicei la dânşii.

— Nu mai lucra dacă te simţi slab, îi zise ea, mustrându-se în inima ei că l-a făcut să plece de acasă.

— Nu-i aşa, fata mea, îi răspunse el. E de mult de când n-am lucrat, şi de aceea obosesc atât de lesne; simt însă că munca-mi prinde bine, nu mor eu aşa de lesne.

— Nu vorbi de moarte, grăi ea cu inima încleştată.

— Zic numai aşa, întâmpină el, şi timp îndelungat rămaseră tăcuţi.

Nu-i vorba, mai curând ori mai târziu trebuia să moară şi el şi să rămâie dânsa singură.

El nu vorbiseră niciodată despre Iorgovan; aşa, pe nesimţite, luaseră înţelegere între dânşii ca lucrul acesta să-l lase neatins. Acum el o prinse de mână şi se uită lung la faţa ei.

— Crezi tu – îi zise apoi – că Iorgovan o să te ieie de nevastă?

Simina îşi opri răsuflarea, şi bătăile inimii îi slăbiră; îi era greu să răspundă, dar îi părea bine că e cineva în lume căruia poate să-i vorbească şi despre aceasta.

— Nu cred, răspunse ea.

— Eşti cuminte, fata mea, grăi tatăl. Rău ar fi dac-ai crede, şi mai rău ar fi dacă s-ar întâmpla una ca aceasta.

— De ce, taică? îl întrebă ea uimită.

— Pentru că însoţirea făcută fără de voie nu-i pentru oamenii plămădiţi ca noi, îi răspunse el.

— Cum, fără de voie? Cine să-l silească?

— Slăbiciunea lui – grăi bătrânul – şi asta nu ţine toată viaţa, nici n-o au cu toţii pentru tine. Nu te face, fata mea, pui de cuc în cuib de cioară – urmă el peste puţin – că nu-ţi este firea pentru aceasta. Tu ai durmit astă-noapte aici, întinsă pe un braţ de fân, şi ai durmit bine, dar ei au durmit în paturi cu perini de puf şi n-au să uite niciodată c-ai durmit în şura lor.

— Nu-mi pasă, taică!

— Poate că nu-ţi pasă acum, zise el, dar o să vie vremea când o să-ţi pese. Tu nu ştii să şezi la masa lor, nici să mănânci cu lingura lor, nici nu ştii să te îmbraci în portul lor, nici să vorbeşti în limba lor.

N-a crezut Simina niciodată că Iorgovan o va lua de nevastă, cel puţin aşa zicea, că nu crede; acum însă, când îl vedea pe părintele ei atât de îngrijat, ea începu a se teme că tot o va lua Iorgovan şi ar fi voit să-i arate bătrânului că n-ar fi o nenorocire pentru dânsul, nici pentru dânsa.

— Taică – îi zise ea – m-am gândit şi eu la toate; dar, vezi, slujnică să-i fiu, tot m-aş simţi fericită: e om cuminte şi cu inimă bună.

— Dar e slab de înger, îi răspunse bătrânul. Dac-ar fi om ca Şofron, ai putea să treci şi prin foc şi prin apă alăturiea cu dânsul; dar grea e tovărăşia cu un om care nu se uită mereu înainte, ci caută la tot pasul în dreapta şi în stânga, ca să vadă cum vor alţii să-l ducă. Dar ce vorbesc eu?! adăugă peste puţin. Cum ţi-a fi data, aşa-ţi va fi norocul. Dar tot aş vrea să ştiu cum o să-ţi fie!

Ce să vorbească mai departe?”

Ştiau ei oare care este şi care nu este adevărul, ca să stăruiască asupra lui?!

Neacşu ar fi voit să nu mai fi grăit vorbele pe care le-a scăpat, iar Simina ar fi voit să plângă şi nu putea.

— Dumnezeu să te poarte-n căile tale! zise el în cele din urmă şi se ridică.

— Mai rămâi, taică, îl rugă, cine ştie când ne-o mai veni să stăm aşa împreună.

El se aşează din nou lângă dânsa şi-o întrebă ce voieşte.

— Nimic, taică, răspunse ea, apoi îşi puse capul pe umărul lui şi începu să plângă.

— Fata mea, draga mea fată! plângi, că e bun plânsul, grăi el mişcat, uitându-se mereu la faţa ei.

VII.

Cumnatul lui Busuioc era popa Furtună de la Socodor.

Nu-l chema Furtună pe părintele Ioan, dar aşa-i zicea lumea şi lumea ştia ce zice.

Primind scrisoarea cumnatului său, el începu să zâmbească.

Unde l-o fi strângând opinca de-i este aşa de grabă?!

Căci de holeră nici nu putea să fie vorba. Doctorii dovediseră că nu mor de holeră decât cei ce se îmbolnăvesc şi n-au în el destulă putere pentru ca să se facă sănătoşi, de aceea stăpânirea îşi schimbase poruncile şi orânduise ca oamenii să nu mănânce castraveţi, nici pepeni, nici poame necoapte, şi dacă, cu toate aceste, ar muri, să li se facă groapa c-o palmă mai adâncă decât la ceilalţi. Asta Busuioc trebuia s-o ştie, şi chiar dacă n-o ştia, n-avea el nevoie de barba lui popa Furtună pentru ca să se descurce cu holera.

Popa începu să-şi scarmene barba. Acesta era obiceiul lui când îi venea vreun gând bun.

Avea şi el vreo douăzeci de jugăre semănate cu grâu şi aştepta să-i vie secerători, ca să nu fie silit a se căciuli pe la poporeni. Era lucru minunat; n-avea decât să-i ieie pe cei de la Busuioc. Apoi era vorba să pună caii la căruţă şi grozav îi plăcea lui popa Furtună să meargă şi să vie, să bată drumul şi câmpurile.

— Preuteasă! Preuteasă! striga el uitându-se prin casă spre a-şi alege cele ce-i făceau trebuinţă la drum, puşca, pătaşca, cornul cu prav, scăunelul cu trei picioare, păhărelul de apă şi dichisul cu tacâm, căci fără aceste nu se putea.

Ieşea după-prânz, cu gândul de a se întoarce-n amurg, însă el le lua toate cu dânsul pentru că altfel, nu-i priia vânătoarea. Dac-ar fi să cauţi cu de-amănunt, nu prea îi şedea bine popii puşca, dar dacă i-ar fi trecut cuiva prin minte să-l oprească de la vânătoare, el şi-ar fi ras barba şi ar fi făcut ca Iorgovan. Fără de câne şi fără de puşcă nu putea trăi popa Furtună.

— Cei, popă? s-a aprins casa? întrebă preuteasa ivită-n uşă.

El se uită sperios la dânsa.

— Aşa-i! te-am chemat, zise el iute. Foarte bine însă, că fac eu, nu mai am trebuinţă de tine. Stăi! ce-mi mai trebuie? urmă apoi peste puţin, aprindu-se în mijlocul casei şi puindu-şi mâna pe frunte.

— Dar unde vrei să pleci? Îl întrebă ea râzând.

— La Curtici, răspunse el adunându-şi boscârţele; o să aduc şi secerători. Uite! – urmă apoi dându-i scrisoarea – citeşte şi tu. E vreo treabă la mijloc. Acu mă duc şi acu mă-ntorc.

Grăindu-le aceste, el o apucă în semn de ziua bună de ureche şi ieşi, iar pe când preuteasa se ivi-n curte, el şedea-n căruţă, cu puşca la dreapta, cu traista la stânga şi cu prepelicarul la picioare.

— Haid'! – îi strigă apoi vizitiului – şi nu durmi, dobitocule.

— Încotro, părinte?

— La Curtici!

Cât ţinu drumul prin sat, popa şedea popeşte la locul lui, uitându-se mereu la cai, ca să le vadă mersul; îndată însă ce ieşiră la câmp, el se ridică în picioare şi luă frânele din mânile slugii, ca să-i arate cum se mână caii dacă vrei să-i înveţi la treapăt bun. Zboru, prepelicarul, sări şi el în locul popii şi se aşează ţeapăn, uitându-se drept înainte şi tresărind mereu când se ivea câte o pasăre în calea lor.

Şi iar se aşeza popa şi se dedea jos prepelicarul, şi iar se ridica popa şi sărea prepelicarul în locu lui. Zboru ştia apucăturile stăpânului său, şi niciodată ei nu-şi steteau unul altuia-n cale.

Busuioc simţea că se apropie cumnatul său, îl vestiseră cânii satului, care se ţineau totdeauna haită de căruţa uşurică a lui popa Furtună, în vreme ce popa-l punea pe slugă să tragă mereu cu biciul între ei, supărat că nu poate să facă el însuşi treaba aceasta şi mulţumit de câte ori se nimerea ca sluga să pişte pe vreunul din ei.

— Ce-i, ce s-a întâmplat? întrebă el chiar mai-nainte de a se fi dat jos din căruţă.

— Toate la timpul lor, îi răspunse Busuioc. Acum îţi mulţămesc numai că nu ne-ai uitat.

Dar popa Furtună nu era omul care poate să aştepte; el voia să ştie acum, nentârziat, pentru ce l-a chemat Busuioc.

Intrând în casă, el îi zise surorii sale: „Bună ziua!”, luă pe cumnatul său la o parte, ca să-l descoase.

Busuioc era om trecut de patruzeci de ani şi cu vreo zece ani mai bătrân decât cumnatul său, însă acesta era popă, ba chiar om de frunte între popi, şi de aceea neamurile nu făceau nimic fără de a-l fi întrebat mai-nainte pe dânsul. Şi nici nu era nevrednic părintele Ioan de trecerea pe care o avea la neamurile sale. Aşa iute şi furtunos cum era, el nu se pripea niciodată, ci-şi lăsa timp. Şi acum el asculta cu luare-aminte şi dedea mereu din cap şi zâmbea din când în când cu neîncredere.

— Pagubă de calul acela, zise el necăjit. Nu-ţi spuneam eu să mi-l vizi, că n-ai tu oameni care să ştie umbla cu el?

— Lasă-l în ştirea Domnului de cal! grăi Busuioc supărat. Ia spune-mi, ce să fac eu acum.

— Nimic! îi răspunse popa scurt. Tineretul să-şi facă el singur treburile.

— Stăi! grăi Busuioc aşezat. De când a venit fata aceea la casa mea, stau mereu ca pe spini, fiindcă nu ştiu cum să mă port cu dânsa. Ce fac eu dacă băiatul îşi pune carul în pietri şi-o ia de nevastă?

— Nu-ţi cunoşti feciorul, îi răspunse popa.

— Nu cunoşti tu fata, întâmpină Busuioc. N-aş voi deloc s-o am noră, dar aşa bătrân cum sunt, dacă aş fi văduv, m-aş face luntre şi punte s-o am de nevastă. E deşteaptă, popă, şi binefăcută, şi e frumoasă mare minune.

— Apoi nu-l ştiu eu pe Iorgovan al nostru?! grăi popa râzând. Trebuie să fie ceva de dânsa dacă a făcut de dragul ei cale atât de lungă. Dar n-o ia, cumnate. Tu ai lua-o pentru că eşti bătrân, iar el n-o ia pentru că e tânăr şi n-are nevoie. Lasă-l frate, lasă-l să-şi trăiască şi el traiul.

— N-am zis că nu-l las, răspunse Busuioc. Te gândeşte, numai, că greu mi-ar fi s-o am noră dac-ar trebui să-mi fie ruşine de ea. Vezi tu – adăugă el mai iute – nu ştiu, s-o pun la masă cu mine, ori să n-o pun?

— Să n-o pui dacă n-o vrei noră!

— Dar dacă mi-o voieşte băiatul?

— Nu te învoi!

— De asta nu poate să fie vorba, răspunse Busuioc hotărât; mi-e fecior şi nu pot, pentru că nu ştiu dacă fac bine ori rău. De aceea te rog pe tine să-l descoşi pe băiat, ca să ştiu ce să fac, unde-o pun, cum îi vorbesc.

— Cumnate, fii om cuminte, grăi popa nerăbdător; nu te speria de umbra ta. Lasă-l, că încetul cu încetul i se ureşte de dânsa.

Busuioc se uită lung la el şi dete de câteva ori din cap.

— Du-te de vezi fata, îi zise apoi, vorbeşte cu ea, şi vino să ne înţelegem dup-aceea.

Popa Furtună stătuse destul la un loc, era obosit de atâta linişte şi foarte mulţumit că se poate duce mai departe. El îşi adună dar boscârţele, luă pe Filip cu dânsul şi ieşiră, ei doi şi cu prepelicarul trei, la vânătoare.

Iorgovan era posomorât. Iar i se înăcrise viaţa. Simina fusese toată ziua tăcută şi nu se depărta deloc de tatăl său, încât el nu se apropia de dânsa.

Zărindu-l acum din depărtare pe unchiul său, el se depărtă fără de veste din preajma Siminei. Îl ştia pe popa, ţinea la el şi n-ar fi vrut, Doamne fereşte, ca să bănuiască ceva.

Părintele Ioan, sosind la secerători, le zise bun lucru şi începu să certe mai pe unul, mai pe altul dintre dânşii, pe o fată pentru că nu ţine bine secerea, pe un flăcău pentru că nu suceşte bine legătoarea ori nu strânge din destul, pe un cosaş pentru că nu răstoarnă bine brazda: de toţi se lega popa, tuturora le găsea pricină.

Iorgovan mergea pe urma lui şi aştepta la tot pasul să-i vie rândul.

— Dar tu cine eşti? o întrebă el pe una dintre fete.

Fata-i sărută mâna, îşi spuse numele, şi satul, şi părinţii.

— Prea bine, grăi popa şi se duse la alta.

Simina-l ştia pe popa Furtună. O dată îl văzuse, dar atunci mai multe zile de-a rândul îşi făcuse de lucru cu el, întrebând mereu pe alţii ce-i şi cum şi de unde, iar despre

popa Furtună oamenii ştiau multe şi mărunte. Dar îi era destul să-i audă glasul şi să-i vadă pasul, pentru ca să-i cunoască firea.

„Acesta-i om care se ceartă toată viaţa, dar nu se supără niciodată”, îşi zise ea; văzând că el vine pas cu pas spre dânsa, lăţi un mănunchi ca să-i poată vedea spicele, alese apoi câteva dintre cele mai frumoase, le înnodă paiul potrivindu-le în chip de aripă şi rupse în cele din urmă paiele, o şchioapă din jos de nod.

Când se apropie popa, ea-l aştepta cu legături de spice în mână.

Iorgovan simţi că i se aprind obrajii.

— Ce-i asta? întrebă popa privind cam pierdut la dânsa.

— Seceriş, părinte, răspunse ea întinzându-i legătura de spice.

Popa îşi luă pălăria din cap, ca să puie spicele la ea, apoi o apucă pe fată de mână şi-o întrebă cu voie-bună:

— Dar tu de unde-ai răsărit?

Simina îi sărută mâna.

— E a noastră, părinte, îi răspunse Neacşu.

Părintele Ioan se-ntoarse şi se uită lung la bătrânul slăbănog şi uscat de boală şi de arşiţa soarelui.

— A ta e fata? – îi zise el – şi de unde eşti tu?

— De la Zimbru suntem, părinte; suntem crâsnic la biserică.

— De la Zimbru? Foarte bine! Ce mai face părintele Teodor?

— E bine, slavă Domnului – răspunse bătrânul – tocmai acum în postul Paştilor a vrut bunul Dumnezeu de i s-a nimerit noroc la casă.

Popa Furtună se duse mai departe la alt om şi iar la altul, el înainte ducând de-o mână pe Simina şi ţinându-şi în cealaltă pălăria, iar după el Iorgovan şi frate-său Filip.

Şi e lucru nu ştiu cum să te ieie cineva şi să te poarte aşa, trăgându-te după dânsul; Simina abia îşi mai putea stăpâni

râsul, iar lui Iorgovan îi venea să intre în pământ de greu ce-i era.

În cele din urmă ei trecură toţi oamenii şi, ajungând la o cruce de grâu, popa se opri.

— Dar cu ce mai zici? o întrebă el pe Simina.

— Eu, părinte? – răspunse ea zâmbind de-i ieşeau toţi dinţii mărunţi la iveală – eu zic să-ţi pui pălăria în cap, că te arde soarele.

Popa-şi puse pălăria, apoi lăsă mâna Siminei ca să se scarmene-n barbă.

— Prepeliţe sunt? Întrebă el întorcându-se spre Iorgovan.

— Foarte multe! îi răspunse flăcăul.

— Atunci haid'! ia-ţi şi tu puşca şi vino cu noi.

Îi plăcea grozav popii să împuşte prepeliţele din zbor. Iorgovan ar fi voit să spuie că şi-a uitat puşca necurăţată, că nu-i prea ştie rândul, că trebuie să rămâie la secerători, ar cu popa Furtună multă vorbă nu se putea face; ori te lua cu sila, ori te lăsa în mijlocul drumului. Plecă dar popa, îi plecară şi nepoţii, şi Simina rămase singură la crucea de pe mirişte a ţepoasă.

Iorgovan se uită o dată-napoi; nu mai ştia: să se întoarcă ori să se ducă şi să n-o mai vadă.

— Haid' grăbeşte, îi zise popa. Pare-mi-se că-ţi umblă minţile într-altă parte, adăugă apoi peste puţin. Măi Iorgovane, bagă de seamă, că dai de dracul! Tu mă ştii pe mine: să nu te puie păcatul să te legi de fată! Dacă ţi-e de fete, are taică-tău destulă stare să te însoare şi destule neamuri să-ţi dea perechea potrivită. M-ai înţeles?! Fata nu-i slută şi-i mai vicleană decât o şerpoaică cu pui: să nu aflu că umbli după ştrengării.

Ce-ar fi putut el să zică?! Nu ştie el oare că pe unchiul său nu poate să-l scoată din ale lui?! Asta o ştia. Dar nu ştia Iorgovan cum judecă unchiul său despre dânsul. Ştrengării?! Asta era vorba? El umblă după ştrengării; atât, numai atât? De asta nu le este bună Simina?

„Parcă nu tot a mea e vina!” îşi zise el amărât şi se duse mai departe la vânătoare.

Erau trei inşi şi cu Zboru patru, dar numai Zboru era-n apele lui; popa dedea mereu greş; Iorgovan se trezea totdeauna prea târziu, iar Filip nici nu înţelegea cum e cu putinţă ca cineva să creadă că poate nimeri o pasăre care nu doarme pe creangă. Îi era lui popa Furtună destul să deie o dată greş pentru ca să-i intre-n cap gândul că n-a plecat cu noroc de acasă şi să nu mai poată nimeri.

— Mi-ai stricat tot cheful, îi zise el răstit lui Iorgovan, apoi îşi aruncă puşca-n spinare şi se întoarse în sat, certându-l mereu pe Filip că e papă-lapte, că e prinde-muşte, că e mămăligă nefiartă şi câte şi mai câte.

— Ce-i? întrebă Busuioc după ce se văzu singur cu dânsul.

Popa îşi aruncă puşca, şi cornul, şi păhărelul, şi pătaşca, şi dichisul cu tacâm, toate una peste alta, în pat.

— Ştie dracu ce să mai zic, zise apoi aprins. Şi adecă de ce să le iau tot eu toate-n spinare?!

— Nu ţi-am spus?! grăi Busuioc aşezat.

Vorba aceasta popa Furtună nu putea să o sufere.

— Ce mi-ai spus?! îi întâmpină el trăgănind vorbele. Aşa-i cum am zis eu. De unde?! Nici vorbă! L-a încurcat fata, atâta e toată treaba. Dar, vezi, l-a încurcat rău.

— Asta o zic şi eu – grăi Busuioc nedumirit – şi de aceea te-am pus pe tine să-l descoşi, fiindcă mie nu-mi venea bine.

— Lasă-l, frate, să se descurce el! strigă popa mânios; ce te amesteci în trebile lor?! Las-o să-şi spargă capul de zid!

— Şi dacă şi-l sparge şi el?

Îmi rad barba! răspunse popa hotărât. Şi n-avea popa jurământ mai greu decât acesta, fiindcă nimic nu l-ar fi durut mai puţin decât să-şi radă barba.

Însă Busuioc nu era mulţumit cu barba cumnatului său.

„Nu s-a lămurit încă, îşi zise el; să-l mai las să se gândească”.

Şi-l vedeai pe popa că nu e lămurit, fiindcă se plimba mereu prin casă şi muta la tot pasul câte ceva din loc.

— Cine dracu a adus-o pe pădureanca aceasta aicea! adăugă el în sfârşit, adunându-şi unul câte unul boscârţele.

— Eu am adus-o, cumnate – îi răspunse Busuioc cu inima îndoită – chiar eu, şi, uite, îmi aduc aminte că-mi părea bine când am găsit-o fiindcă oamenii lucrează mai cu inimă când au de aceste în preajma vederii lor.

— Atunci nu te mai plânge, grăi popa şi plecă strigând să i se puie caii.

— Vii mâne să te pui la cale cu oamenii! strigă Busuioc.

— Viu!

— O să mai vorbim atunci.

— Eu nu mai am nici o vorbă!

Busuioc tot ca mai-nainte, căci – în zădar! – omul cu copii tot părinte rămâne, şi părintele, oricât de bătrâni i-ar fi copiii, tot copii îi ştie şi nu poate crede că ei vor face ca oamenii cu minte. Îl chemase pe popa pentru ca acesta să-l facă s-o creadă aceasta şi acum nu putea să-l creadă pe popa.

„Eu în tinereţele mele aş fi făcut prostia aceasta, îşi zicea el; iar feciorul meu e tânăr”.

Uita Busuioc că el era feciorul tătâne-său, iară Iorgovan era feciorul lui Busuioc.

Întorcându-se de la vânătoare, Iorgovan călca rar şi măsurat. Trăise în timp de câteva zile mai mult decât alte dăţi şi luni întregi şi i se părea c-au trecut ani de zile de când a plecat după secerători. Noaptea petrecută-n bătătura de la Şiria, drumul făcut de la Cil la Zimbru, întâlnirea lui cu Simina, toate i se păreau depărtate şi despărţite prin multe şi însemnate întâmplări de clipa în care se afla. Şi trecute erau toate, toate.

Simina era mai tristă de cum fusese toată ziua: avea de ce să fie. El nu era trist: n-avea de ce să fie.

Alte dăţi îi era groază să se apropie de dânsa; acum nu-i păsa dacă-i este ori nu aproape, dacă o vede ori nu, dacă-i vorbeşte ori nu.

Simina se uita din când în când la el şi simţea că nu mai e omul cuprins în luptă cu neastâmpărul său.

— Iorgovane! vreau să vorbesc astăzi cu tine, îi grăi dânsa când secerătorii plecară spre sat.

— Astăzi e şi acum, răspunse Iorgovan.

— Acum nu pot, grăi dânsa.

— Cum vrei – zise el – când vrei: n-o să mai poţi zice că mi-e greu când mă vede lumea cu tine.

— Mi-e greu mie! şopti ca înecată, şi ei îşi urmară calea mergând tăcuţi unul după altul, Neacşu în urma lor, iară Şofron când trei paşi la dreapta, când trei paşi la stânga.

VIII.

Seara, după ce oamenii au început a se alina, Simina umbla cuprinsă de neastâmpăr de ici până colo şi nu putea să se depărteze, pentru că bătrânul nu-şi mai lua ochii de pe dânsa.

— Taică! eu mă duc şi mă întorc! îi zise ea, voind să se depărteze.

El o apucă de mână şi o întrebă unde se duce.

— Am o vorbă cu Iorgovan, răspunse ea cu inima deschisă.

Bătrânul îi strânse mâna mai tare, dar nu-i zise nici da, nici ba. Ea ştia mai bine ce-o duce. Ar fi voit să o pună înaintea sa şi să se uite mereu la ea până ce nu i se vor fi stins vederile; simţea totuşi că dacă ea voieşte, voieşte şi el, şi dacă ea nu poate rămânea, îi pare şi lui bine când o vede plecând.

Şi Simina o ştia aceasta: i-o spuse bătrânul nu cu graiul, nu cu ochii, ci cu mâna cea uscată. Ea se plecă asupra lui, îi sărută părul de pe frunte, apoi se depărtă, iar bătrânul rămase liniştit la locul său. Liniştit? Nu, asta nu e vorba! Rămase cu viaţa oprită-n loc.

Iorgovan, da! el era liniştit. Aştepta şi el, dar aştepta ca omul care ştie că nu în zadar aşteaptă şi are timp să aştepte.

Îşi făcea băiatul de lucru prin curte.

Şofron stetea în uşa grajdului: acolo îi era locul. Aştepta şi el, el însă ca omul care ar dori ca zadarnică să-i fie aşteptarea. Când Simina se ivi în curte, el tuşi o dată.

Simina se dete cu inima încleştată înapoi. Nu ştia dacă el a zăpsit-o ori nu, dar o dată cu capul n-ar mai fi ieşit.

Iorgovan plecă după dânsa.

Ea ridică mânile şi-i făcu semn să se depărteze.

El se opri în loc şi privi împregiurul său.

Şofron ieşise în mână cu furca de fer din grajd; se ducea să coboare din pod o furcă de fân pentru cai.

Nu! tot n-ar fi voit Iorgovan ca sluga tătâne-său să-i vadă stând noaptea de vorbă cu Simina. Trebuia să mai aştepte.

Şofron coborî fânul şi-l duse-n grajd, iar Iorgovan se întoarse spre casă. Nu ştia ce să facă. Era supărat. Intră: te pomeneşti că Simina nu se mai întoarce, crezând că el nu mai iese, ori se întoarce şi nu-l găseşte. Nu intră: ce-o fi gândind sluga?! Oamenii cinstiţi îşi fac treburile ziua, la lumina mare. Era supărat, supărat pe Simina, pe Şofron, pe sine însuşi. Supărat pe toată lumea. Mai mare însă decât supărarea îi era ruşinea de lucrul pe care îl făcea şi nu putea să-l facă.

Busuioc avea fecior şi n-avea astâmpăr. Nu i-a trecut niciodată prin minte să-l întrebe pe feciorul său unde se duce şi când se întoarce; asta era treaba lui. Acum însă tatăl nu-şi găsea locul; ar fi voit să ştie unde se află şi ce face, ar fi voit însă fără ca să întrebe pe cineva.

În cele din urmă el se ridică de la masă, unde steteau cu toţii de vorbă. Par’ însă că toţi ştiau de ce iese şi cu ce gând pleacă; în clipa când întinse mâna spre broasca uşii despre curte, el se întoarse, intră în casa cea mare, se duse la fereastră şi se uită în noaptea luminată de lună plină.

Şofron se cobora din pod cu o furcă de fân, Iorgovan se întorcea spre casă, iar la capătul grajdurilor Simina stetea înaltă şi nemişcată.

Îi era şi lui Busuioc ruşine de ceea ce făcea, dar nici el nu putea să nu o facă, avea datoria de a şti cele ce se petrec.

Acum tremura şi el, tremura şi Iorgovan, tremura şi Şofron, tremurau cu toţii în trupurile lor şi neastâmpărul pornit de la Simina îi cuprinsese pe toţi; dedeau toţi din prisosul vieţii lor.

Unul singur dedea din lipsă, şi tocmai acesta tremura mai tare, Neacşu, care nu mai avea timp să aştepte. El se ivi la colţul şurii, privind ţintă la fiică-sa, care înainta iar spre curte.

Şofron iar tuşi.

„Care va să zică, ăsta stă la pândă?! grăi Iorgovan în el şi plecă hotărât spre Simina.

Şofron ieşi cu furca-n mână.

Iorgovan se făcu că nu-l bagă de seamă.

Acum Şofron aruncă furca cât colo şi o luă drept spre feciorul stăpânului său, care se opri în cale şi-l aşteptă.

Simina rămase încremenită, iar Neacşu plecă spre cei doi flăcăi.

— Ce vrei tu cu fata aceea? întrebă Şofron liniştit, de tot liniştit.

— Ce vrei tu? îl întrebă Iorgovan.

— Eu vreau s-o iau de nevastă! răspunse Şofron.

— Eu nu vreau s-o iau! grăi Iorgovan deschis.

— Atunci las-o-n pace!

— Nu mă lasă ea pe mine!

Şofron se dete un pas înapoi. Acum era acum: ce putea el să facă?

— Minţi – strigă el – minţi, minţi!

Simina, cuprinsă de frică, făcu un pas înainte şi se puse între amândoi.

— Nu minte, Şofroane, grăi dânsa ridicând mâna. De când e lumea nu s-a spus adevăr mai mare.

Şofron rămase cu ochii ţintiţi la pământ, şi pământul nu se deschidea ca să-l înghită.

Ridicându-şi apoi privirea, se uită lung şi la Iorgovan, şi la Simina; ar fi vrut să vadă ce este în el de ea îl iubeşte atât

de mult şi ce lipseşte în ea de el nu este gata să intre în foc pentru dânsa.

— Nu s-a sfârşit încă! grăi el întorcându-se înapoi. O să vedem, o să mai păţim noi multe.

Neacşu rămase neclintit între Simina şi Iorgovan.

Era dus Şofron şi era parcă dus pentru vecie; Simina îl alungase, şi nimeni nu-i mai putea zice să se întoarcă.

Bătrânul se uita drept în faţa lui Iorgovan. Multe ar fi vrut să-i zică, dar cu o singură vorbă Simina îl dezvinovăţise.

— Şi dacă nu vrei, de ce nu vrei? întrebă el în cele din urmă.

Iorgovan ştia de ce nu voieşte, dar era bătrânul acela slăbănog căruia nu voia să i-o spună, pentru că îl durea grozav cuvântul său în urechile lui.

— De ce nu vrei dacă vrei, că de vrut vrei? întrebă Neacşu stăruitor.

— Pentru că nevasta mea nu are să-mi fie numai mie nevastă – îi răspunse Iorgovan – ci şi părinţilor mei noră şi rudelor mele om din casă, şi ar trebui să fie moarte de om.

Pe Simina o înecă plânsul.

Iară Busuioc, n-auzise nimic din toate aceste, şi era bine că n-a auzit, pentru că n-ar mai fi avut ochi să-şi mai vadă feciorul care l-a osândit atât de greu.

Când îl văzuse pe Şofron mergând spre fiul său, deodată a şi înţeles ce-l duce pe slugă şi, cuprins de spaimă, începu să pipăie prin întuneric şi tot cu mâna goală ieşi.

Când s-a ivit în pragul casei, Şofron se întorcea înapoi, iar ceilalţi trei steteau la potrivite depărtări unul de altul.

El îi spuse lui Iorgovan să încuie uşa când se va întoarce în casă, apoi se duse să se culce.

Intrat abia, el auzi cheia în broască şi paşii lui Iorgovan prin tindă, dar tot nu putea să doarmă.

Feciorul lui şi sluga lui se certau asupra unei fete, şi feciorul lui n-avea destulă virtute în el ca să-şi rumpă gândul de la o fată după care umblă şi sluga.

Popa Furtună însă tot el cel mai cuminte.

— Nu ţi-am spus eu?! zise el după ce Busuioc îi spuse cele ce văzuse. Aşa e, cum am zis: dacă i-ar fi de-nsurătoare, nu s-ar ascunde când voieşte a sta de vorbă cu dânsa. Lasă-l, frate, să-şi trăiască şi el tinereţele.

— Ba nu-l las! grăi Busuioc scurt.

Îl vedea, parcă, pe Pupăză făcând mătănii şi sărutând pământul.

— Ia-o cu tine – îi zise apoi hotărât – şi grija mea e să nu se mai întoarcă.

IX.

Când popa ieşi la câmp să se tocmească cu secerătorii, plecă şi Busuioc cu el până în grădina de la marginea satului, ca să vadă cum stau treburile cu maşina de treierat.

Maşina era scoasă în mijlocul grădinii, şi oamenii se căzneau tocmai să mute şi locomobila, un lucru care nu se poate face fără gălăgie.

— Mai domol, mai domol! – strigă Busuioc – că nu vă gonesc tătarii.

Oamenii urmară a-şi face treaba cu mai puţină gălăgie, dar cu mai mult zor.

Şi nu e bun zorul când umbli cu lucruri primejdioase ca maşina de treierat.

Grăbit era mai ales Pupăză, care n-ar fi voit deloc să se mai supere Busuioc şi acum: el se uita mereu când la maşinist, când la Busuioc, gata să puie mâna la toate şi să sară de ici până colo, şi dacă i-ar fi zis Busuioc, el n-ar mai fi stat pe gânduri, ci s-ar fi aruncat cu paie cu tot în focul cazanului. Căci era bun om Busuioc, milos şi iertător.

După ce mutară locomobila şi o aşezară în dreptul maşinei, umplură cazanul ei de apă, îi deteră foc, şi pe când maşinistul o potrivea din aburi, Pupăză se uita ţintă la el.

— Trage chinga, îi strigă maşinistul.

Pupăză lucra de trei ani şi mai bine la moara cu foc, dar tot se mai temea de roate şi inima i se făcea cât un purice de câte ori se apropia de vreuna din ele. Voind dar să tragă chinga peste roata ce pune maşina în mişcare, el închise

ochii, îşi ţinu trupul departe, potrivi iute chinga şi se dete iute înapoi.

Roata se învârti de câteva ori, apoi chinga scăpătă şi maşina se opri.

— Prostule! grăi Busuioc şi se duse el însuşi să potrivească mai bine chinga.

Asta Pupăză n-o putea suferi. Sări asupra chingii, o apucă şi-o potrivi mai bine pe roată, dar mâna lui rămase strivită sub chingă, şi precum se învârti, roata-l sminci şi pe el cu dânsa, îl ridică în aer şi-l aruncă în celelalte două roate, care-i sfărâmară într-o clipă oasele şi-l aruncară ăn cealaltă parte.

Locomobila scoase un şuier de se spărie tot satul şi maşina se opri, iar Busuioc puse mânile în cap şi-şi întoarse faţa, ca să nu vadă carnea de om ce se zbătea la picioarele lui.

— Opreşte-o! îi strigă el maşinistului. Afurisit să fie ceasul în care am adus-o în curtea mea.

Grăind aceste, el se întoarse iar şi se plecă asupra lui Pupăză.

Nu mai trăia, dar nici mort nu era încă: trupul lui tot se mai zbătea, buzele i se mişcau, răsuflarea nu i se oprise.

— O lumânare! zise Busuioc. O lumânare! strigă el iar, uitându-se în toate părţile, ca să vadă dacă tot nu i se mai aduce lumânarea.

O lumânare?! Puţin lucru! Însă tocmai fiindcă e puţin, oamenii nu se gândesc totdeauna la el: nu e clipă în caremoartea să nu-l poată ajunge pe om, şi oamenii tot nu-şi poartă lumânarea la dânşii.

Pupăză muri fără lumânare, şi Busuioc se întoarse zguduit acasă.

Mort de moarte năprasnică, strivit de roatele maşinei de treierat: ăsta era un lucru nemaipomenit la Curtici, şi pe cât de iute se duse vestea despre el, pe atât de în grabă alergară şi oamenii la moara lui busuioc.

Murind, omul încetează a mai trăi, dar nu piere din lume: sufletul lui rămâne şi petrece cu cei vii, umblând pribeag de

la om la om, ca să-şi ceară de la fieştecare dreptatea, să mângâie pe cei ce i-au îndulcit viaţa şi să mustre pe cei ce i-au amărât-o, şi vai ţie dacă vei fi greşit de dânsul, căci pretutindenea unde se iveşte el stai şi tu, ca să fii judecat.

— Ce ţi-e omul – grăi Fuştei – om cu minte ca Busuioc, să nu se gândească el că la treburi de aceste nu se pun oameni ca Pupăză!

— Dar bine a făcut, săracul, Dumnezeu să-l ierte! îl întâmpina Petrea lui Feregă, care ştia c-aşa i-o fi fost data şi ţinea ca lumea să nu arunce asupra lui Busuioc vina pentru cele petrecute.

Să-l ierte Dumnezeu?!

Adecă de ce să-l ierte?!

Ce-a făcut el în viaţa lui?

Satul întreg, mic şi mare, toţi îl ştiau ca şi când le-ar fi fost om din casă, toţi simţeau că în viaţa lor nu-l vor uita, căci singur el fusese în felul lui şi le plăcea tuturor să vorbească de dânsul, de mila pe care atât de adeseori a deşteptat-o în sufletele lor şi de hazul ce şi-au făcut cu el.

Iar Pupăză murise fără lumânare.

Saveta lui Şoric ştia bine că-ntocmai ca în viaţă va cutreiera şi după moarte tot satul şi va da mereu târcoale prin preajma casei lui Busuioc, încât o să-ţi fie groază a mai ieşi noaptea la uliţă.

Aşa zicea şi Vica şi-l vedea mereu făcând mătănii şi sărutând pământul.

Şi fiindcă nici Busuioc nu zicea altfel, ţinea să-l îngroape cu toată cinstea: să-l întindă în casa lui, să-i facă toate pomenile.

Vica însă ţinea ca mortul să rămâie, după cum cere obiceiul, unde i s-a stins viaţa, iar Vica era stăpâna casei şi avea tot dreptul de a stărui să nu i se aducă strigoiul pe cap.

Aşa zicea şi popa.

Era năcăjit popa Furtună că nu s-a oprit şi el la moară, ca să fi putut vedea cu ochii lui cele petrecute, căci aşa lucru

nu în toate zilele se poate vedea.

— Nu se poate! grăi el hotărât. Poţi să-l întinzi pe perini de mătase, să-i aprinzi o mie de lumânări, dacă a murit fără lumânare, n-o să-ţi vie oameni la priveghie şi popii n-au voie să-l prohodească, nici să-l îngroape în pământ sfinţit, poţi să-i dai pomeni peste pomeni, dar n-o să ţi le primească nimeni.

— Asta e treabas mea! îi răspunse Busuioc.

— La asta nu te pricepi tu, îi întâmpină popa. Dacă Dumnezeu ar fi voit să i se facă toate, l-ar fi lăsat să moară de moarte firească.

— Se-ntâmplă câteodată şi lucruri pe care nu le-o fi vrând Dumnezeu, grăi Busuioc şi-l lăsă pe popa cu soră-sa.

Era mojic Busuioc când îi sărea ţandăra.

Dar şi popa era îndărătnic când se supăra.

— Să-i facă ce vrea! – grăi Vica – dar eu plec şi nici nu mă mai întorc până ce nu vor fi măturat casa-n urma mortului.

— Ba tu rămâi, zise popa, şi plecă şi el, să-i arate lui Busuioc că tot nu va face precum voieşte el.

Şi peste un ceas tot satul ştia că Busuioc s-a pus în pizmă cu Vica şi cu popa Furtună şi că popii nu vor nici să-l prohodească pe Pupăză, nici să-l îngroape în pământ sfinţit.

X.

La câmp, secerătorii culcau la mai-nainte lanul în brazde lungi, adunau brazdele, strângeau snopii, şi Şofron clădea crucile.

Veni apoi şi popa, să le puie la cale cu oamenii.

Iorgovan, care-n tot timpul fusese liniştit şi oarecum aspru, începu să râdă duşmăneşte când află că popa o ia şi pe Simina la Socodor.

Simina îşi ridică cu îndărătnicie capul.

Aşa-i găsi vestea despre cele petrecute la moară.

Maşina l-a frânt pe Pupăză şi l-a făcut… mare minune cum l-a făcut!

— Ei! şi? întrebă Iorgovan.

Nu înţelegea el că atât numai nu poate să fie destul spre a-l scoate pe om din ale lui.

Când el plecă dimpreună cu popa, ca să vadă cu ochii săi, Simina făcu o mişcare ca şi când ar fi voit să-l oprească. Îi era frică, singură nu ştia de ce: nu voia să-l ştie aproape de locul unde un om a murit cu moarte năprasnică, nu voia să-l ştie văzând roatele care l-au strivit pe acel om, nici omul, nici locul, şi parcă-l vedea mereu pe el în roate, şi simţea că dacă ea însăşi le-ar vedea, nu s-ar mai putea stăpâni, ci s-ar arunca orbiş în ele.

N-avea însă Simina de ce să se teamă.

Sosind la moară, el se uită la mort.

Era Pupăză, tot acel Pupăză pe care-l ştia din copilărie, care-l purtase-n cârcă, pe care atât de adeseori îl necăjise şi care pe el nu l-a necăjit niciodată.

El se întoarse spre maşină.

Chinga, roatele şi dulapul erau pline de sânge: vedea că aici s-a petrecut lucrul. Dar nu înţelegea Iorgovan cum au putut roatele aceste să-l răsucească pe Pupăză încât să-i stoarcă viaţa din carne şi din oase. Căci grozav de ţeapăn îi părea lui intrată viaţa în carea şi-n oasele omului.

Maşinistul îi arătă cum l-a apucat roata pe Pupăză, cum l-a aruncat în celelalte roate şi cum i-au sfărâmat aceste oasele.

Acum Iorgovan înţelegea, vedea cu ochii; se întoarse iar spre mort, ca să-l vadă şi-n aievea.

Era Pupăză şi era mort; dar era mort şi nu mai trăia; asta se-ntâmplă-n toate zilele; asta o pot toţi oamenii!

El se mai uită o dată la roate, apoi se depărtă, dus ca să nu le mai vadă, şi tot le vedea mereu stând tăcute, nemişcate, pline de sânge şi ademenitoare în osiile lor de fier.

Simina se uita în calea lui.

Venea drept, cu capul sus, cu pasul uşor, iar ochii nu îi mai erau ascunşi sub genele dese, ci se aruncau îndrăzneţi în lume; acesta era feciorul lui Busuioc bogătoiul. Omul mândru şi încrezut în el, care nu se sfieşte niciodată.

— Eu nu pot pleca, grăi Simina. Nu pot eu să-l văd aşa şi să mă depărtez.

O lovise greu acest om, dar simţea că dac-ar călca-o în picioare, ea ar săruta călcâiul ce-o apasă.

Ea se uită şi iar se uită la el, cum te uiţi la omul pe care ai voi să-l siluieşti a intra în voile tale.

— Iorgovane! – îi zise ea în cele din urmă încet – tu ai minţit aseară şi minţi şi acum.

— Eu? îi răspunse el zâmbind. Am o deosebită slăbiciune de a minţi, şi dacă i-ar veni dracului poftă să mi se puie călare în spete, zău m-aş făli că eu l-am încălecat pe el. Pagubă numai, că dracul nu are poftă!

— Ba are dracu poftă, mare poftă! întâmpină ea. Ştii tu că e vorba că eu plec mâne de aici?

— Ştiu, răspunse el.

Simina tăcu. O durea nepăsarea cu care el rosti această vorbă şi-i venea să se depărteze iar de la dânsul.

— Iorgovane! îi zise apoi peste puţin cu amărăciune, dar liniştită ca totdeauna. Tu ştii ce faci şi-i fi având cuvintele tale, şi nu te mai întreb ce s-a întâmplat de te-ai făcut cum eşti. Nu crezi tu însă că lucrul ăsta trebuia să fie făcut altfel? nu simţi tu că ruşinea mea e mai mult decât toate.

— Aşa mi-e pofta! îi răspunse el, râzându-i în faţă.

— Şi dacă te-ai pomeni că eu nu voiesc să plec?! îi zise ea îndărătnic.

Iorgovan se uită speriat la dânsa.

— Şi dacă taică-tău zice să pleci? o întrebă el.

— Nu zice!

— Dar vrea!

— Tocmai pentru că voieşte, trebuie să fac după cum mă trage inima mea şi mă povăţuieşte gândul meu, zise ea. E vorba de viaţa mea, Iorgovane, de norocul meu şi nu voiesc să blestem pe nimeni; mai bine să mă căiesc toată viaţa.

— Rămâi, soro! grăi el râzând iar. Eu te-am adus şi trebuie să te ţiu. Tot omul să poarte beleaua pe care şi-a luat-o din draga lui voie!

— Îâh! grăi Simina şi se întoarse înscârbită de la dânsul.

Scârbă îi era Siminei, nu însă de el, ci de sine însăşi; de el îi era groază.

XI.

Seara era priveghie la casa lui Busuioc, iar la priveghie se cere voie bună şi multă gălăgie.

Şi era gălăgie la casa lui Busuioc.

Ţinuse Busuioc să se ştie că moare cu cinste cine a trăit în casa lui şi să-i arate popii că poate el când vrea; casa era plină de oameni, popii erau gata să-l prohodească pe mort, iar de pomană, grija lui.

Însă nici popa nu stătuse cu mânile în sân.

Mortul nu era întins în casa cea mare, ci jos, într-una din odăile slugilor; Vica, stăpâna casei, şedea înfundată într-un iatac şi nu voia să ştie de nimic; groapa nu se săpa înlăuntrul morminţilor, ci tocmai la şanţul de împrejmuire; popii ziceau c-o să-i facă prohod, dar prohodul nu era decât o moliftă de iertăciune; iar bocitoare nu găsise Busuioc, căci femeile sunt fricoase. Oamenii jucau cărţi, se băteau în palmă cu cârpa împletită, spuneau poveşti, râdeau din când în când; dar popa zisese că lucrul acesta nu poate s-aducă noroc, iar popa era popă; ei le făceau toate la porunceală şi cu frică, uitându-se mereu la uşă şi la fereşti, ca să vadă dacă nu cumva se iveşte ucigă-l-toaca, fie vreun strigoi, ca să le ceară socoteală pentru gălăgia ce o fac.

Nimeni însă mai mult decât Busuioc nu simţea că nu sunt a bine cele ce se petrec; era frânt şi muiat, atât de mâhnit, încât Neacşu se uita cu milă la el şi nu se îndoia în sufletul lui că Pupăză i-a fost frate.

Hotărându-se a intra la mort, pădureanul îşi scutură picioarele, îşi netezi părul şi-şi puse pălăria jos lângă uşă; dar el se opri, cuprins de sfială, în prag.

Era singul mortul; nimeni nu şedea la dânsul, nimeni nu-l bocea.

— Să-i deie Dumnezeu odihnă! grăi Neacşu, făcându-şi cruce. Iartă-mă, Doamne! dacă-ţi calc voinţa, adause apoi

peste puţin şi intră, luă un scaun şi se aşează într-un colţ al casei.

Nu putea el să vadă casa pustie: mortul acesta îi era, parcă, lui frate şi cel mai apropiat om din lume.

Simina şedea pe un buştean de la capătul casei, dusă-n gânduri. Din când în când îi curgea câte-o lacrămă peste obraz; ea o lăsa să se usuce pe el.

Într-o casă era mortul, într-alta Busuioc, iar într-alta Vica, şi Iorgovan nu era nicăieri.

Întorcându-se de la câmp, el a stat cât a stat, apoi s-a dus. Era vorba că s-a dus la moară, ca să vadă cum stau lucrurile acolo. Îl aştepta Simina, îl aştepta mereu să se întoarcă, şi precum îl aştepta, inima i se strângea tot mai tare şi pământul tot mai tare-i ardea sub picioare. Ce face el? Unde se află? De ce nu se mai întoarce? Nu cumva i s-a întâmplat ceva? Sfinte Doamne! Nu cumva i s-au urât zilele? Trebuia să-l vadă şi să nu-l mai scape din preajma vederii sale.

Ea-şi şterse lacrămile şi se ridică.

Dar unde să plece şi cum aşa, fără de veste?

Bătrânul era la mort. Ea nu putea să intre la el, n-avea în ea destulă inimă să vadă acum un mort întins pe masă.

Şofron stetea-n uşa grajdului, răzemat de uşchior.

Ea se duse drept la el.

Şofron se cutremură când o văzu apropiindu-se de dânsul.

— Şofroane, îi zise ea, dacă ar fi să mă caute taica, spune-i că mă întorc în curând.

El o apucă de mână, o strânse şi o ţinu câtva, apoi întrebă:

— Unde vrei să te duci?

— Tu ştii. De ce mă mai întrebi? De ce mă sileşti să ţi-o spun?! răspunse ea înecată.

Şofron se uită lung la ea.

— Uite! zise el. Am fost obraznic cu tine, dar să nu mă crezi aşa. Nu ştiu de ce, dar atât de bine îmi pare că ai venit acum la mine, încât grozav de bine îmi pare! Lasă, că mă

duc eu şi ţi-l aduc. Ştiu eu ce-i asta, Simino! adăugă apoi depărtându-se.

Simina îşi acoperi faţa cu amândoauă mânile şi intră înecată de plâns în grajd.

Şofron în fugă se duse şi în fugă se întoarse.

— Nu vrea să vie, grăi el amărât.

Simina-şi şterse lacrămile.

— Unde se află? întrebă ea.

— Aici la un loc.

— Unde?!

— Nu poţi tu să te duci acolo.

— Unde?

— La birt, îi răspunse el turbat.

Simina se îndreptă, făcu o mişcare, ca şi când ar voi să se întoarcă, apoi întrebă cu sfială:

— Îi este acesta un obicei?

Şofron nu era dintre oamenii care înţeleg şi ceea ce nu li se spune, dar era om cu multă inimă şi simţea când nu putea să înţeleagă.

„Da! da! îi este un obicei. Îi place să meargă la birt. Şi dacă intră o dată, nu mai e chip să-l scoţi”.

Acesta era răspunsul care-i dedea brânci.

— Nu-i adevărat! strigă el îndărătnic.

— Ce nu-i adevărat? îl întrebă ea mirată.

— De un an, de când sunt aici, o singură dată l-am văzut şi pe el la chef, şi acu de a doaua oară!

— Haide! haide! zise ea plecând înainte. Haid’, ca să nu mă duc singură!

Şofron plecă cu pas hotărât în urma ei.

Iorgovan petrecea.

Într-o odaie retrasă de la birtul cel mare şedeau cinci inşi împregiurul unei mese încărcate cu sticle şi cu pahare de tot felul, unele pline, altele răsturnate. Iorgovan era singur pe o canapea din fund; la dreapta lui şedea Vasilică, scrietorul notarului, la stânga Şarica, o fată de aci din Curtici, pusă sus pe colţul mesei, între sticle şi pahare. La

uşa odăii cântau cinci ţigani, iar Buczy Arpad, un prieten de şcoală a lui Iorgovan, juca în mijlocul odăii un ceardaş cu Borişca, o altă fată de aci din Curtici.

Iorgovan bătea mereu din palme, şuiera ceardaşul şi era vesel.

Un chelner veni să-i spuie la ureche c-a trimis taică-său sluga să-l cheme acasă.

— N-am vreme! răspunse el, şi-şi urmă a-şi petrece. Am spus că n-am vreme.

Chelnerul ieşi mulţumit de acest răspuns; dar peste puţin se ivi Şofron în uşă.

Iorgovan sări mânios în picioare, Şarica se dete jos de pe masă, iar Buczy dete o dată din pinteni şi se opri în loc.

— Spune-i că nu mă duc! strigă Iorgovan. Să nu-mi strice cheful, că le dau dracului toate.

— Să-ţi spun eu ţie o vorbă, şi rămâi cât îţi place, grăi Şofron, apoi se duse la el şi-i spuse încet că Simina e afară şi vrea să-l vadă.

Iorgovan stete o clipă cam scos din sărite.

— Ei! strigă apoi, dând cu pumnul în masă. Foarte bine! Să vie şi ea să petreacă cu noi. O aduc aici.

— Pe cine?! pe cine?! strigară ceilalţi.

— O să vedeţi voi, le răspunse el şi ieşi.

Simina se dete un pas înapoi când îl văzu apropiindu-se cu pas şovăitor de dânsa şi parcă-i era ruşine de a fi venit.

— Haid', fă! îi zise el apucând-o cu braţul. Acum e acum! Acum ca niciodată!

Fata se simţi cuprinsă de groază, dar nu încercă să i se pună împotrivă, ci rămase sfiită înaintea lui ca prepeliţa ce se vede apucată fără de veste.

Şofron simţea că nu e de vorbit cu Iorgovan. E însă mare lucru când omul se ştie tare.

— Lasă fata! – grăi el apăsând vorbele – că e pagubă de doi oameni ca noi. Nu e fata asta de seama ta.

— Nu e de seama mea?! întrebă Iorgovan întorcându-se spre el. Cu aşa?! Dar adecă ce cauţi mereu lângă dânsa? Ce

vrei, mă?! strigă apoi, punându-se drept în faţa lui Şofron. Ştii tu cine sunt eu?!

— Un ticălos eşti, un om de nimic! răspunse Şofron.

— Şofroane! strigă Simina aruncându-se între amândoi. Haid', Iorgovane! – urmă apoi stăruitor – haid' să intrăm să petrecem. Nu-l vezi tu că nu ştie ce zice?

— Ticălos eu?! strigă Iorgovan voind s-o deie în lături. Stai să vedem!

— Iorgovane?! – urmă ea – vrei tu să te pui aici la ceartă cu el? Haid', haid', să intrăm.

— Care va să zică tu vrei să te duci cu el?! întrebă Şofron rece.

— Da! ea voieşte! Răspunse Iorgovan şi o apucă iar cu braţul, ca să o ducă.

— Şofroane! – grăi Simina plecând – tu vezi că trebuie.

Sosită apoi în pragul odăii retrase, fata se opri uitându-se la masa-ncărcată, la ţigani, la cei doi tovarăşi, se uită la Iorgovan şi la cele doauă fete, apoi îşi trase cu vârful tegetelor peste frunte. O apucase parcă un fel de ameţeală, se uita parcă de sus într-un mare adânc şi adâncul o trăgea spre el: grozavă îi părea plăcerea desfrâului ce-i răsărea din păharele răsturnate, din feţele ţiganilor şi din părul încâlcit al celor doauă fete.

— Dacă ţie nu-ţi este scârbă de aceste, să rămânem – zise ea fricoasă – să rămânem şi să petrecem.

Iorgovan se uita şi el la masă, la cei doi tovarăşi, se uita la Simina şi la cele doauă fete, se uita la Şofron, care stetea ca un stâlp de peatră în dosul Siminei.

— Nu vreau! zise el muiat, apoi se întoarse şi plecă şovăind mai departe.

Simina-l apucă de braţ, ca să-l sprijinească, iar Şofron rămase-n urma lor, călcând pe vârful degetelor, ca să nu-i supere prin zgomotul paşilor săi.

Grozav se simţea de nenorocit, şi totuşi îi părea bine.

— Lasă-mă! grăi Iorgovan peste puţin, dându-se la o parte. Merg eu şi singur.

— Dacă te supără, îi răspunse ea.

— Mă supără! grăi el, apoi se desfăcu, se mai duse câţiva paşi şi începu în cele din urmă să plângă.

Simina îşi acoperi iar faţa cu amândouă mânile şi se opri din drum, dar acum nu mai putea să plângă.

Iorgovan se opri şi el, se uită câtva timp la ea, apoi deodată, se lăsă căzut înaintea ei, ca şi când ar fi voit să sărute pământul de la picioarele ei.

Fata bătu îngrozită din palme şi rămase o clipă cu mânile-ncleştate.

— Haid' – grăi apoi plecându-se spre el – să-l ducem, să-l culcăm.

Iar Neacşu, ieşind într-un târziu de la mort, s-a uitat în toate părţile. Fata lui! unde era fata lui? ce s-a făcut fata lui?!

Când Simina şi Şofron se apropiau cu Iorgovan, bătrânul stetea în portiţă.

Ei se opriră.

— E taica – grăi Simina – du-te şi-i spune să se uite prin curte, ca să nu ne vadă nimeni când intrăm cu el.

Şi Neacşu stetea de pândă, în vreme ce sluga şi Pădureanca îl furară pe feciorul lui Busuioc în grajd, ca să-l ascundă.

— Taică, grăi Simina după ce se văzu singură cu părintele ei. Tu vezi că mâne nu putem pleca de aici.

Neacşu dete din cap.

Nu mai putea el să-şi vadă fata în casa aceasta, unde mortul e părăsit, stăpâna casei se pune în pizmă cu stăpânul şi feciorul umblă rătăcit.

— Fata mea! grăi el cu blândeţă. Tu ştii că n-am vrut niciodată să calc voinţa ta, dar acum trebuie să fie cum zic eu.

— Nu pot, răspunse ea; nu că nu vreu; nu pot. Mi-e frică, taică, mi-e frică, mă tem c-o să mă blestem toată viaţa. Nu-l vezi tu unde a ajuns?!

Vedea Neacşu. Dar ce-i păsa lui de feciorul lui Busuioc, bogătoiul din Curtici?! avea el însuşi o fată, una singură, ca puţine în lume, şi aceasta nu putea să rămâie aici.

— Haide! zise el hotărât, apucându-şi o şuviţă din părul cărunt, şi blestemă părul acesta.

— Rămâi tu! – îi răspunse ea – că tu poţi.

„Vine dacă mă vede pe mine plecând”, îşi zise el.

„Rămâne dacă vede că eu nu plec”, îşi zise ea.

S-au înţeles toată viaţa lor: cum să nu se înţeleagă acum, când se află în culmea vieţii?!

XII.

Trebuie să se şi supere omul câteodată: altfel ori se cloceşte, ori prinde mucigai.

Aceasta era vorba cu care-şi sfârşea popa Furtună toate supărările.

Des-de-dimineaţă era la Curtici, şi nu venise ca să-şi ieie secetătorii; aceştia puteau să meargă şi singuri, căci era acasă preuteasa şi ea se pricepea la treburile gospodăriei mai bine decât dânsul. El era popă şi trebuia să-şi caute de popie; a venit cu patrahir, cu molitvelnic şi odăjdii, ca să slujească şi el mortul de la casa lui Busuioc, fiindcă Busuioc îi era cumnat şi casele lor erau una şi aceeaşi casă.

Busuioc îl ştia pe cumnatu-său şi n-avea de ce să se mire; simţi cu toate aceste că-l trece un fel de junghi prin inimă când îl văzu dându-se jos din căruţă.

Ca nealte dăţi, popa se dete aşezat, iar nu pe sărite, la pământ, apoi se scutură de prav şi-şi potrivi hainele pe trup, ba tropoti chiar cu picioarele, ca să-şi cureţe încălţămintea, ceea ce el nu făcea decât la scările vlădicului poate. Busuioc se uita îngrijat la el, dar nu numai că nu-l întrebă despre cele petrecute, ci ar fi voit să-l roage ca deocamdată să nu-i spuie nimic. Avea destule pe capul lui.

Însă popa Furtună nu era omul care tace când are ceva de spus.

— Nu ţi-am spus eu?! grăi el cam răstit după ce se văzu în casă.

— Ce mi-ai spus cumnate? întrebă Busuioc fricos.

— A intrat holera şi la noi, răspunse popa. Ieri au murit doi, şi astăzi o să mai moară câţiva.

Busuioc rămase câtva timp înlemnit.

Să pună caii la căruţă, să-i încarce pe oameni şi să-i ducă de unde-i luase: acesta era gândul care-l cuprinse mai-nainte de toate.

Însă ar fi trebuit să ieie o hotărâre ca să o poată face aceasta, şi acum, când îl avea pe Pupăză mort în casă şi aştepta s-o mai vadă şi pe Simina plecând, el nu mai putea lua nici o hotărâre. Şi chiar dacă ar fi putut, nu l-ar fi lăsat popa, carea avea douăzeci de lanţuri de pământ, pe care voia să le secere cât mai curând, ca să nu-l apuce toiul holerei cu ele în câmp.

— Cum socoteşti tu; ce vrea Dumnezeu, grăi Busuioc, şi ei nu mai vorbiră despre aceasta.

Aveau şi ei alte treburi.

Văzându-l pe Busuioc de tot muiat, popa şi Vica se întreceau a umbla în voile lui: Vica stăruia să-l mute pe mort în casa cea mare, iar popa ţinea să-l prohodească şepte preoţi şi să-i sape groapa în mijlocul morminţilor. Însă Busuioc ridica mereu degetul şi zicea că toate trebuie să rămâie aşa precum sunt. Căci dacă nu face nici un rău, omul nu are de ce să se mustre.

Iară Iorgovan şedea înfundat în iatacul său.

Strivit de gândul celor petrecute, el nu mai avea în el destulă putere ca să deie faţă cu oamenii.

„Un ticălos, un nemernic!” aşa-i zisese sluga, şi putea să i-o zică aceasta.

Aşa steteau lucrurile când Neacşu se gătea de plecare.

Oamenii porniseră încetul cu încetul la Socodor, şi el îi vedea depărtându-se într-un şir lung spre marginea satului.

Trebuia să plece şi el, şi neapărat că pleca, însă parcă uitase ceva.

Simina şedea pe buşteanul de la colţul casei şi nu se mişca.

Îl văzuse pe popa dându-se din căruţă, o văzuse pe Vica scoasă oarecum din ale ei, îl văzuse pe Busuioc de tot muiat cum era, îl văzuse şi pe Iorgovan întorcându-se cu ochii în pământ de la grajd, vedea întreagă această casă învrăjbită şi nu putea să se mişte din loc, nici să înţeleagă încăpăţânarea tătâne-său.

Neacşu de mult acum îşi rupsese gândul de a o mai face să plece cu el, dar simţea că în curând ea va pleca în urma lui.

Şi dacă totuşi nu ar fi plecând?!

El nu putea totuşi să-şi ridice desagii de la pământ.

Şi totuşi el trebuia să plece cât mai neîntârziat, chiar acu să plece, pentru ca să nu să poată împăca cu omul ce-i desparte.

Şi dacă totuşi se împacă?!

„Atunci eu nu mai am fată!” răsună lung în sufletul lui.

Nu! nu! el va avea fată, şi fata lui era a lui.

„Cum îi va fi data!” grăi el îndreptându-se. Ea are dreptate: când ştii că moartea poate să te ajungă în tot ceasul, nu trebuie să-ţi calci pe inimă. Şi asta o ştie omul.

El se depărtă spre casele slugilor, ca să-şi ieie ziua bună de la Şofron.

— Noroc să-ţi deie Dumnezeu, îi zise el întinzându-i mâna.

Şofron strânse mâna şi o ţinu lung în a sa, ca şi când ar fi voind să-l oprească, ca să-i mai spuie ceva.

Căci avea ce să-i spună, fiindcă sluga popii îi şoptise-n taină o vorbă.

— Care va să zică te duci la Socodor? Întrebă el.

— Mă duc, răspunse Neacşu.

— Uite! – grăi Şofron, ţiindu-l mereu de mână – ştii că la Socodor au murit mai mulţi oameni de holeră?

Neacşu îşi scoase mâna dintr-a lui şi rămase înaintea lui câtva timp drept, înalt şi cu faţa uscată.

— Mai dă-mi şi o lumânare! grăi el apoi.

Şofron se-ntoarse în casă şi-i aduse un colac şi o lumânare, căci colac şi lumânare de ceară se dau de pomană la morţi,

colacul pentru zilele vieţii şi lumânarea pentru ceasul morţii.

— Dumnezeu să ierte! grăi bătrânul primind colacul.

— Dumnezeu să primească! îi răspunse Şofron.

Puindu-şi apoi lumânarea-n sân, bătrânul se duse cu colacul în mână la fiică-sa.

— Du mă duc, fata mea, îi zise el.

Simina se ridică, îi potrivi desagii pe umăr, apoi ieşiră împreună la uliţă mergând tăcuţi, el înainte, iară dânsa ceva mai în urma lui.

Când ea se plecă să-i sărute mâna, el îi sărută creştetul apoi îi luă capul între mâni şi se uită fericit în faţa ei.

— Şi dacă s-ar întâmpla să-ţi fie greu de ceva, îi zise el, să-i spui băietului ăstuia şi să nu-ţi fie greu de dânsul.

— Ştiu, taică, îi răspunse ea.

Dup-aceea Neacşu se depărtă cu pas iute ca să-i ajungă pe ceilalţi, iar Simina rămase privind în urma lui şi aşteptând ca el să se mai uite o dată înapoi; el însă se ducea drept în calea lui şi s-a dus până ce nu s-a perdut din preajma vederilor ei, lăsând-o pe dânsa răzemată de stâlpul de la poarta casei lui Busuioc bogătoiul.

XIII.

În drumul Aradului, la mijlocul pustiei Tovisegyhaz, este o fântână largă şi adâncă, cu doauă cumpene, doauă jgheaburi lungi, unul aşezat pe picioare, pentru vite, altul pus jos pentru oi, şi doauă găleţi, una în fântână, iar cealaltă atârnată-n aer, clătinându-se mereu şi scârţâind din când în când sub bătaia vântului.

E zi de duminică, grânele sunt strânse şi duse, pusta şi şesul în lung şi în lat e o pustie deşartă, închis din toate părţile între valuri de apă, ridicate de arşiţa soarelui de meazăzi în văzduh. Pe ici, pe colo se ivesc mai pe aproape, mai pe departe, câte un copac, câte o cumpănă de puţ, câte o casă, câte un turn de biserică, năluciri neastâmpărate, cufundate acum în apă, întoarse apoi cu susul în jos şi aruncate iar în aer, după cum se schimbă vântul şi după

cum se mută ochiul. Din când în când vântoasele se dau vârtej, adună paie şi frunze şi prav, le ridică volbură naltă în aer, şi se duce, se duce stâlpul frământându-se peste câmp şi de-a lungul pravului de pe drum până ce nu se sparge deţi zboară fărâmăturile în toate părţile. Apoi o nevăstuică îşi iese din gura pusă-n margine de drum, se pune-n două labe, se uită ca o păpuşă isteaţă împregiur şi iar – vâşc! – intră la adăpost.

În vârful cumpenei de la puţ şade o cioară pribegită şi câră ie din când în când a pustiu, iar în dreptul stâlpilor este un car cu doi boi legaţi la proţap.

Şi de mult trebuie să steie carul acesta aici, căci abia a mai rămas înaintea boilor câte o fărâmătura din cocenii de porumb, şi ei o adună cu limba, o risipesc iar şi iar privesc cu ochi mari când la cocenii din car, când la jgheabul cu apă clocită.

În car e culcat un om cu o doniţă lângă el: nu doarme, nu e mort, ci zace.

Busuioc se-ntoarce de la Arad, şi Iorgovan mână caii cei buni de le rămâne pravul cale de trei puşcături în urmă.

— Stăi! voieşte Busuioc să zică văzând bietele vite chinuite. Mână, Iorgovene, mână mai iute! zice el, când vede şi omul.

Ce a văzut el în drumul lui să nu vadă nimeni, şi nimeni să nu simâă ce a simţit el.

E grozav lucru moartea, mai grozav e moartea năpraznică, şi mai grozav moartea între străini, dar moartea, în margine de drum, la loc neumbrit, asta nu poate fi cu voia lui Dumnezeu.

Şi el, Busuioc, bogătoiul din Curtici, şi-a trimis feciorul cu doauă căruţe, cale de două zile, ca să i le aducă încărcate de oameni în drumul acesta. Era peste putinţă să nu-şi facă mustrări amarnice.

Sosind acasă, el îl găsi aici pe popa, care-l aştepta cu nerăbdare, ca să-l vestească despre moartea lui Neacşu.

Iorgovan rămase ca lovit de trăsnet.

— Nu se putea altfel, grăi Busuioc râzând. Asta de sine se înţelege! Ce holeră ar fi aceea, care i-ar lăsa neatinşi pe oamenii mei?! Şi mai ales pe Neacşu. E bun Dumnezeu, grozav de milostiv!

Grăind acestge, el se plimba mereu în sus şi în jos şi iar în sus şi în jos, în vreme ce popa sta la o parte şi-l privea cu un fel de mulţumire, căci era mulţumit popa totdeauna când se petrecea vreun lucru deosebit.

— Bine! a murit şi o să-l îngropăm, grăi Busuioc în cele din urmă oprindu-se în faţa cumnatului său. Dar cu fata cum rămâne?

— Mai ştiu şi eu? îi răspunse popa. Te uiţi la mine parcă eu l-aş fi adus aici. Când l-ai trimis pe Iorgovan după secerători, ştiai prea bine că s-a ivit holera: nu ţi-a păsut atunci; nu-ţi pese nici acum. Moare cine n-are zile.

— Eu însă! – strigă Busuioc răstit – nu mai am zi bună în viaţa mea dacă fata rămâne pe drumuri.

— Tu ştii cum ţi-e – grăi popa – aici să nu mă pui pe mine judecător.

Şi iar se plimbă Busuioc în sus şi în jos.

Erau în casa aceea trei oameni, Busuioc, Iorgovan şi Şofron, şi unul singur dintre dânşii, Şofron, ştia ce voieşte, şi pe când acesta nu îndrăznea să facă ceea ce voia, ceilalţi doi se temeau ca nu cumva să facă din slăbiciune ceea ce în adevăr nu voiau.

Acum Busuioc era pornit s-o facă drept spăşire.

— Iorgovane, grăi apoi, oprindu-se în faţa feciorului său. Nu pentru că vrei tu, nici pentru că doresc eu, ci fiindcă aşa e rânduit de la Dumnezeu… M-ai înţeles?!

Iorgovan se cutremură în tot trupul.

— Nu! – zise el umilit – s-o lăsăm aceasta.

Busuioc se depărtă fără ca să-i bage cuvintele în seamă şi se duse la Vica.

Peste puţin toată casa ştia că Neacşu a murit, dar nimeni n-avea voie să i-o spuie aceasta şi Siminei. Vica ţinea ca fata să nu afle nimic şi să rămâie la Curtici, pentru ca nu cumva

să se-mbolnăvească şi ea; popa îi spusese chiar că Neacşu e bine şi nu îndrăznea nimeni să mai spuie că nu este adevărat ceea ce a spus popa.

Simina se obicinuise a umbla ca-ntre oauă şi cuţite; de patru zile, de când se depărtase taică-său, era ca roabă în casa lui Busuioc. Umilită-n gândul ei prin ceea ce făcuse, câteva ceasuri după plecarea lui Neacşu îşi aduse trebşoarele, ca să plece şi ea în urma lui, însp mai era şi Vica la mijloc. „Îmi alungă fata de la casă!” striga Vica de câte ori Simina voia să plece. „Îmi nenoroceşte băiatul!” striga de câte ori îşi vedea feciorul mereu cu ochii în pământ. Iar Simina n-avea în ea destulă virtute ca să-şi calce pe inimă, nu putea să plece cu gândul că-i rămâne o casă învrăjbită în urmă.

Era obicinuită Simina să umble ca-ntre oauă şi cuţite, dar acum viaţa îi părea totuşi prea nesuferită. Vedea că s-au schimbat toate feţele, că toţi o ocolesc, că ceilalţi vorbesc din când în când prin ascuns şi se frământa mereu să-şi deie seamă ce oare s-a petrecut. Un lucru ştia numai, că schimbarea în feţele şi în purtările oamenilor e de când a sosit popa la casă şi-şi aducea mereu aminte ziua în care a rămas ea singură la crucea de grâu, în mijlocul mirişti ţepoase.

Dar cu toată străşnicia Vichii, aceasta nu putea să ţie mult.

Era la casa lui Busuioc un om care le îndrăznea toate.

Aflând despre moartea lui Neacşu, Şofron îşi luă pălăria din cap, şi-o puse în cui, apoi se duse s-o caute pe Simina, acum, degrabă, fără întârziere.

El o găsi jos la spălătoare şi-i făcu semn să iasă, ca şi când o ar fi chemat Vica.

În mijlocul curţii el o opri din drum.

— Simino, îi zise, ce neamuri ai tu?

— Un văr şi o mătuşă la Zimbru – îi răspunse ea mirată – şi un alt unchi aici la Cherechi. Nu-l cunosc, dar taica vorbeşte adeseori de el. Dar de ce mă întrebi?

— A murit taică-tău, grăi Şofron aşezat.

— Taica! a murit?! şopti ea.

Înţelegea bine, nu se îndoia că e mort când i-o spunea Şofron, dar vorba aceasta, mort, îi suna a gol în ureche, nu putea să şi-l închipuiască mort pe tatăl ei, nu-l vedea, nu-l simţea mort.

— Şi cum a murit? întrebă ea fricoasă.

— De holeră.

— Şi, nu ştii, cum a murit de holeră?

— Nu ştiu, răspunse el; ştiu numai că lumânare avea la dânsul.

Simina ridică mâna, şi-o trase peste frunte şi începu a se freca între sprâncene.

Nu era cu putinţă!

Aici la loc străin, aşa cum a plecat, singur şi părăsit, el nu putea să moară.

Şi totuşi era mort.

— Ce trebuie să fac eu acum? întrebă ea.

— Nu prea ştiu nici eu, răspunse el. O să întrebăm vreo babă. Acum du-te şi-ţi despleteşte părul, iară eu mă pun călare, mă duc la Cherechi şi până la miezul nopţii mă întorc cu unchiul tău la Socodor, ca să-l scalde şi să-l întindă de priveghie. Pân-atunci vino şi tu, ca să-l boceşti.

— E bine aşa?!

— Bine! îi răspunse Şofron şi grăbi spre casă pentru ca să-şi ceară bani şi un cal de la Busuioc.

Simina rămase privind în urma lui.

Scăldat! întins pe masă! priveghiat! bocit tatăl ei, bocit de dânsa?!

Ea îl vedea, acum îl simţea mort.

— Şofroane! – strigă dânsa plecând în urma flăcăului – nu te duce! Să meargă vreun altul. Tu nu mă poţi lăsa pe mine singură.

Şofron se opri.

Aşa era; el nu putea s-o lase pe dânsa singură.

Ea înaintă spre el un pas, doi paşi, câţiva paşi, apoi se opri şi scoase un ţipet sfâşietor.

— Unde-l întindem pe taica?! unde-i facem priveghia?!

— La mine în casă! îi răspunse popa, grăbind la dânsa.

Simina îi sărută mânile, apoi începu să plângă şi urcă scările casei, despletindu-şi părul.

Noauă săptămâni de zile Simina nu şi-a împletit părul, noauă săptămâni de zile în toate serile ea şi-a încheiat rugăciunea cu vorbele: „Iartă, Doamne, greşelile mele şi-i dă lui odihna morţilor fericiţi!”

Popa l-a îngropat, i-a făcut pomenile, i-a citit iertările, i-a ţinut în casa lui fata. Popa? – nu! – preuteasa, căci popa era popă şi trebuia să-şi caute de popie.

În zădar stăruia Vica, în zădar unchiul de la Cherechi, în zădar mătuşa de la Zimbru: Simina nu putea să plece de la Socodor, nu putea să-l lase pe mortul ei singur. Nu plângea nici pe faţă, nici în ascuns, nu se ducea nici în cimitir, ca să-i ude mormântul cu lacrămi, dar stetea şi voia să steie în satul acesta. Şi de câte ori o ispitea gândul a se depărta, ea se trezea pe dealul din Zimbru, mai sus de biserică, între crucile mari vopsite în fel de feţe, şi-l vedea cu ochii, viu îl vedea, puindu-şi băţul pe ţelină, şi îl auzea grăind: „Vezi tu, aici, tocmai aici este înmormântat bunicu-tău, aici i-a fost groapa, s-a prăpădit, l-au călcat oamenii, dar aici a fost, şi colo al bunichii-ti”. „Iar aici e înmormântat… taica!” răsuna în sufletul ei, şi ea rămânea.

Şi dacă ar fi vrut să se ducă, n-ar fi lăsat-o preuteasa, căci era singură preuteasa şi mai-nainte de a fi venit Simina la casa ei dar ea nu ştuse cât e de rău de a fi singură.

Şi totuşi tot preuteasa i-a adus aminte c-a rămas pustie casa din Zimbru şi că trebuie să-şi caute alta.

Se peptena Simina şi preuteasa se uita la părul ei.

— Greu se descurcă! zise ea şi luă peptenul şi peptenă părul şi începu să-l împletească.

Simina simţea că o năpădesc lacrămile, dar nu zicea nimic: odată trebuia să fie împletit.

Apoi au început amândoauă să plângă şi au plâns şi au plâns până ce n-au ncetat a mai plânge.

— Şi-apoi, Simino! – grăi în cele din urmă preuteasa – de la Curtici la Socodor nu e cale lungă. Aşa din duminecă în duminecă, tot o să ne mai vedem noi.

„Pui de cuc în cuib de cioară! Simino! fata mea!”, răsuna în sufletul Siminei.

— Pân-atunci o să mai treacă multă vreme! – răspunse ea cuprinsă de frică, – dac-o fi vreodată şi asta.

— Vine Busuioc duminecă!

Simina-şi plecă ochii şi tăcu.

Duminecă! acum duminecă!

Ştia dânsa ce voieşte Busuioc şi se obicinuise cu gândul că aşa are să fie; el însă venea prea în curând. Trecură doauă luni de zile de când n-a mai avut timp de a se gândi la aceasta şi acum nu mai putea parcă să-şi aducă aminte de cele petrecute.

Seara, mai-nainte de a fi adormit, ea stete mult timp trează şi pusă cu gândul în trecut şi în viitor.

Ea însăşi le-a făcut, le-a simţit şi le-a suferit toate, dar acum, privindu-le cu ochiul ei limpezit de durere, parcă nu le mai credea: gânduri şi simţiri se aşezaseră cu totul altfel de cum au fost în sufletul ei, şi de câte ori se gândea la Iorgovan, obrajii i se umpleau de sânge şi o pornire de neîndurare îi trecea prin suflet.

Precum puhoiul surpă, dărâmă, ia, duce şi nămoleşte, tot astfel şi durerea mare curăţă sufletul: precum după puhoi abia pe ici, pe colo se mai zăresc urmele celor foste, tot astfel şi după durerea covârşitoare depărtate ni se ivesc şi acoperite în uitare cele simţite mai-nainte; dar precum pe urma puhoiului de primăvară creşte iarbă verde, tot astfel şi durerea mistuitoare lasă în sufletul tânăr o noauă sete de viaţă.

Câtă nebunie, câte dureri pe urma ei! – şi totuşi, simţindu-se cuminţită, Simina începu să plângă. Era trezită din aiurirea ei, dar perdut îi era şi farmecul vieţii, şi de câte ori ea încerca să reînceapă povestea curmată, îi răsunau şi iar

îi răsunau în ureche vorbele: „Pui de cuc în cuib de cioară! Simino! fata mea!”

Nu! Prea era curând.

Îi trebuia timp ca să se mai gândească.

Şi totuşi ea nu se simţea destul de tare în ea ca să se pună împotriva voinţei lui Busuioc.

— Eu am o mătuşă, grăi dânsa, şi un unchi, să văd ce zic aceştia; să mă ceară de la dânşii.

XV.

Popa Furtună se făcuse om aşezat.

Nu-i vorba, tot mai mergea la vânătoare, tot mai mâna caii, tot mai ţinea la prepelicarul lui, însă parcă nu-i mai priia nimic.

Mult ar fi dat să-l poată face viu pe Neacşu.

El nu era de vină c-a murit, dar tot ar fi fost mai bine să trăiască, ori, dacă-i era data să moară, să fi murit la el acasă.

Cu toate aceste, Simina, fiica mortului, era în casa lui, şi de câte ori o vedea, trebuia să-şi aducă aminte de răposatul ei părinte.

Şi orişiunde se ducea, popa Furtună nu putea să scape de Neacşu, fiindcă Busuioc, cumnatu-său, era om ştiut de toată lumea: şi cine oare n-ar fi voit să ştie dacă este ori nu adevărat că Busuioc şi-a pus în cap să-şi ieie o pădureancă noră în casă?

Mai ales rudeniile cele multe ale lui Busuioc erau foarte nedumirite.

Unii erau de părere că bine face Busuioc, fiindcă e om cu stare, n-are nevoie de nevastă cu zestre, şi nu este pe lumea aceasta lucru mai bun decât dragostea între nevastă şi bărbat. Dar, mai presus de toate, Simina era frumoasă, şi nora frumoasă e podoaba casei.

Alţii erau de părere că Busuioc nici nu voieşte în adevăr să-şi însoare feciorul, dar n-are-ncotro, fiindcă Iorgovan e stăpân în casă, el face tot ceea ce voieşte. Şi nici nu se putea să fie altfel. Iorgovan, ăsta, ce era el, dacă e vorba?

Nici plugar, nici om de carte! Umblase cât umblase la şcoală până când n-a perdut rostul plugăriei, apoi, când a văzut că e lucru greu cartea, iar s-a apucat de plugărit, adecă la drept vorbind, a rămas de gură-cască pe acasă.

Iar alţii ştiau că nici Iorgovan nu ţine s-o ieie pe Simina de nevastă: cum ar şi putea un om ca dânsul să se îndrăgească de o pădureancă? Ea însă l-a momit cu farmecele ei, îl ţine de scurt, i-a mai murit apoi şi părintele, şi Iorgovan, milos cum e, nu mai putea să scape de dânsa.

Popa Furtună ştia că toate aceste nu sunt adevărate; el însă dedea din umeri şi zicea că nu ştie nimic. Le dedea tuturora dreptate ca să scape de dânşii.

Un singur lucru ştia el: că dacă n-ar fi murit Neacşu, Busuioc nu s-ar fi plecat la voinţa feciorului său şi că niciodată Iorgovan n-ar fi stăruit împotriva voinţei tătâne-său.

De aceea, de când cu moartea lui Neacşu, popa Furtună se ferea de a vorbi fie cu Busuioc, fie cu Vica, fie cu Iorgovan despre Simina.

Busuioc o simţise aceasta şi, la început, parcă prea puţin îi păsa. El însă era deprins să ceară sfatul cumnatului său în toate treburile şi încetul cu încetul se nedumeri.

— Ei! spune – grăi el în cele din urmă – vorbeşte şi tu odată: ce zici?

Popa se uită zâmbind la el.

— Ce mă mai întrebi? îi răspunse. Parcă tu poţi să faci altfel decţt aşa precum te bate capul! Măcar o dată în viaţa ta, acum, când e vorba de însurătoarea feciorului tău, fă ce ştii.

— O iau în spinarea mea! grăi Busuioc, şi de aici înainte lucrul era hotărât.

Cât pentru Iorgovan, el trăia în aşteptare.

Era învrăjbit cu sine însuşi, şi firea şi forinţele i se schimbau pe ceas, pe minut. Simţământul de strâmtorare însă care îl cuprinsese atunci la Zimbru, când Neacşu se învoise ca să plece cu Simina la Câmpie, mai ales acest

simţământ îl stăpânea mereu. N-ar fi voit şi n-avea în el destulă virtute ca să voiască.

Îşi aducea aminte de cele petrecute, de vorbele ce grăise atunci noaptea, de mânia lui Şofron, de mânia lui Neacşu, de hotărârea Siminei, îşi aducea aminte de beţia sa şi de moartea lui Neacşu; era peste putinţă ca el să mai poată privi după toate aceste în ochii Siminei fără ca s-o urască.

Nu! aceasta nu se putea!

Simţea în el că dacă Simina i-ar aduce aminte cu un singur semn măcar de cele petrecute, el ori s-ar târî ca atunci noaptea la picioarele ei, ori ar trebui să închidă ochii şi s-o omoare.

Şi totuşi el nu putea altfel, îi era peste putinţă să-şi rumpă gândul de la dânsa.

Adeseori, când îl vedea pe Şofron căutându-şi liniştit de treabă, se pomenea că-l priveşte cu un fel de sfioasă uimire şi parcă-i era frică de dânsul.

Ştia c-o iubeşte pe Simina, ştia că dânsa nu-l iubeşte pe el, şi gândul că s-ar putea să-l iubească vreodată nici nu intra în mintea lui. Însă tot atât de bine ştia Iorgovan că Simina ţine la Şofron mai mult decât la un frate mai mare şi că Şofron le ştia toate. Era cu putinţă ca el să nu-i zică Siminei: „Fereşte-te de ticălosul care astăzi te-a batjocorit, iar mâne e-n stare să-ţi sărute pământul de sub picioare”.

Şi totuşi el nu putea altfel.

Plecând dar la Socodor, Iorgovan nu era în voie de nuntă, iar Busuioc o simţea şi el aceasta şi-i venea să-l certe.

Intrând în curtea popii, Iorgovan începu să tremure în tot trupul, iar când dete faţă cu Simina, vederile i se împăingeniră şi-i venea parcă să ameţească.

Busuioc îl vedea şi numai cu anevoia se mai putea stăpâni.

Când apoi preuteasa-l apucă la o parte şi începu să-i vorbească despre neamurile Siminei, el se făcu rece ca sloiul de gheaţă.

Atât i-ar mai fi lipsit! N-avea oare el însuşi destule neamuri?!

Dar nu-i intra lui Busuioc în cap gândul că o fată rămasă pe drumuri ar mai putea să steie în chibzuiri când el o peţeşte pentru feciorul său.

Nazuri muiereşti!

— Zi-i să vie încoa! grăi el aspru şi începu a se plimba prin casă.

Lucrul ăsta trebuia s-ajungă odată la capăt.

Peste puţin Simina intră şi rămase cu capul plecat înaintea lui.

— Simino! îi zise el cumpenind vorbele, pentru ca nu cumva să pară prea de tot doritor de a-i fi socru. Cum rămâne cu tine? mai stai aici, te duci la unchiu-tău ori vii să stai viaţa toată la casa mea, unde atât de mult eşti dorită?

Simina îşi ridica capul, îşi trase mâna stângă peste frunte, apoi rămase o clipă nemişcată.

Ştia cu cine vorbeşte: acum nu mai putea să rămâie aici şi-i era foarte greu să plece.

— Deocamdată – răspunse ea plecând iar ochii – o să mă duc la unchiul.

Busuioc rămase ca trăsnit din senin.

La asta nu s-a aşteptat.

Cum rămânea el faţă cu lumea, faţă cu rudele lui?!

Îi venea să-şi înfigă ghearele-n carne.

Simina-şi ridică iar ochii şi-l privi ca şi când ar fi voind să-l întrebe dacă mai are ceva de zis.

— Nimic, grăi el. Voiam numai să ştiu. Deocamdată voieşti aşa. O să ne vesteşti când vei fi voind altfel.

— Da! îi răspunse ea încet, apoi se plecă, îi sărută mâna şi ieşi cu pas domol.

Iorgovan o aştepta în pridvor.

Ea trecu repede înainte, ca omul ce n-are timp de a mai sta de vorbă.

El i se puse neclintit în cale, şi vâtva timp ei rămaseră privind cu încordare unul la altul.

— Ce-i? întrebă el.

— Nimic nu el îi răspunse ea strâmtorată.

— Ceva este, grăi el, ceva ce s-a pus între mine şi tine. Vorbeşte: fii cum ai fost odinioară; vorbeşte-mi fără milă, cum i-ai vorbit atunci lui Şofron. Dacă n-a perit el atunci n-o să pier nici eu acum.

— Eu nu ştiu ce vrei tu să zici, îi zise dânsa turbată.

— Voiesc să zic că atâta om ca Şofron sunt şi eu!

— Lasă-l pe Şofron!

— Eu îl las – grăi el cu patimă – dar nu te lasă el pe tine!

Simina se îndreaptă, se uită aspru în faţa lui, apoi începu să râdă.

— Ştii că mi-e frică de tine, zise ea încet. Spune-mi că te omori! – fă-ţi obiceiul! – tu ştii că cu aceasta mă poţi muia de mă târăsc la picioarele tale. N-ai decât să vrei, şi mă dau în placul tău.

Grăind aceste, ea se întoarse ca să se depărteze.

— Ce-ţi pasă ţie acum dacă mor sau nu! strigă el.

— Apoi da?! grăi dânsa întorcându-se iar spre el. Tu mori o dată ca să mă omori pe mine în fieştecare ceas, şi mie prea puţin îmi pasă. Tu vorbeşti de Şofron?! – adause ea aspru – tu?! Şofron e om, Iorgovane!

Ea se depărtă înspăimântată oarecum de vorbele ce grăise.

— O să vezi tu că şi eu sunt om! Grăi Iorgovan într-un târziu, ca deşteptat din vis. Pot eu să trăiesc şi fără tine. Ba nu pot, nu pot! adause apoi peste puţin şi căzu frânt pe o laviţă din apropierea lui.

XVI.

Plecând Busuioc la Socodor, Curticiul întreg ştia în ce treabă o să-i fie umblarea.

Ştia şi Şofron.

El pusese caii la căruţă; chiar el cu mâna lui îi deduse lui Iorgovan biciul; i-a văzut plecând; le-a zis „noroc bun”; s-a uitat în urma lor.

La urma urmelor, ştia el de mult că aşa au să vie lucrurile, era obicinuit cu gândul acesta şi n-avea de ce să-şi facă inimă rea.

Şi totuşi, întorcându-se la grajdul lui, el nu mai vedea parcă cu ochii: fără de veste, se întoarseră toate cu susul în jos în capul şi în inima lui.

Una-i era să ştie şi să gândească numai, şi alta să vadă că se şi petrec lucrurile astfel.

Acum ar ffi voit să-i oprească în loc şi să le zică: „Mai staţi, ca să mă mai gândesc şi eu!”

El se lăsă frânt pe un sac cu grăunţe şi stete mult timp aşa, cu mintea oprită în loc.

I se înfundaseră toate.

De multe ori îşi zisese el că nu e Simina fată de seama lui, şi-i era ruşine că s-a gândit vreodată, om ca dânsul, să o ieie de nevastă; acum însă iar simţea în el că tot nu e om pe lume care să-i fie potrivit ca dânsul. Fiindcă grozav îi era de dragă.

Dac-ar fi fost om mai iute în hotărârile lui, el n-ar mai fi stat pe gânduri, ci ar fi luat un cal din grajd, s-ar fi aruncat în spinarea lui şi s-ar fi întins drumului, ca să sosească la Socodor mai-nainte de Busuioc; numai însă unul câte unul se întrămau gândurile în mintea lui şi de câte ori voia să se ridice el îşi aducea aminte c-a păţit o dată ruşine, mare ruşine, şi rămânea înfipt la locul lui.

„Ţine la mine! mult ţine!” îşi zise el, aducându-şi aminte de cele din urmă zile pe care le-a petrecut cu dânsa, de noaptea în care îl aduseseră pe Iorgovan de la birt, de ziua când ea-l rugase să nu o lase singură, de dragostea pe care i-o arătase în timpul înmormântării lui Neacşu. „Ţine la mine! – zise iar – dar asta e alta!”

Aşa era rânduit!

El însă, ce se făcea el?

Cum rămânea cu însurătoarea lui?!

Ce se alegea de locul lui de casă?!

Unde se ducea el? cum îşi urma viaţa mai departe? gândurile plăcute, pe care şi le făcuse el mai-nainte de a o fi văzut pe dânsa, erau ele perdute, toate perdute?!

„Nu se poate! asta nu se poate!” strigă el şi sări în picioare.

Uitându-se apoi împregiur, el ieşi din grajd, şi din curte, şi din sat, şi luă drumul Socodorului, pe jos, încet, dar întins şi cu pasul bine călcat, ca omul care ştie că n-are să sosească prea târziu. Şi cât ţine drumul de la Curtici la Socodor, peste bătături, peste mirişti şi ogoare, Şofron s-a dus mereu, dar mintea-i sta în loc, asupra gândului că asta nu se poate.

Sosind la casa popii, el s-a oprit în loc şi parcă începuse a şovăi în gândul lui.

Mare ruşine a păţit el în viaţa lui!

Curtea era deşartă: Busuioc plecase de mult, iar slugile erau duse la joc.

Ce făcea el acum?

Cu ea singură voia să vorbească: cum s-o puie asta la cale?

El intră sfiicios în curte, înaintă spre casă, urcă scările, apoi iar se opri şi începu să tuşească, doară-l va auzi Simina şi-i va cunoaşte glasul şi va ieşi la el.

Simina era-nfundată în iatacul preutesei, unde-şi dedea silinţă să plângă, dar nu putea.

Era însă preuteasa prin apropiere.

Auzind tuşitul în pridvor, ea tresări, apoi ieşi spăriată din casă.

— Ce-i, Şofoane? întrebă ea, oprindu-şi răsuflarea.

— Nimic, îi răspunse el. Am venit eu aşa, de capul meu; nu Busuioc m-a trimis; am o vorbă cu Simina, dacă se poate.

Simina sări spăriată-n picioare când preuteasa intră la ea şi-i spuse că Şofron are să-i spuie o vorbă.

Dac-ar fi ştiut ce vea Şofron, preuteasa ar fi lăsat-o pe Simina să se întoarcă singură la el; o vedea însă atât de scoasă din ale ei, şi parcă de sine se înţelegea că nu trebuie s-o părăsească.

Iară Şofron nu era nici el omul care le zice preuteselor chiar la ele acasă: „Te rog, ia mai fă bine să ne laşi singuri”.

Ei intrară toţi trei în casă; preuteasa şi Simina se aşezară, iar Şofron rămase stând la uşă, şi dacă mintea i-a stat vreodată în loc, acum i se înţelenise.

— Şezi, Şofroane, grăi Simina, ca să zică şi ea ceva.

El se aşează, apoi se uită la preutească şi la Simina şi iar la preutească.

— Uite! grăi, dar mai departe nu putea.

Ştia el ce voieşte, însă nu era încă dumirit şi ar mai fi voit să se gândească, căci una era să-şik facă el lucrurile în capul lui cel sec, şi alta să steie faţă-n faţă cu Simina; uitându-se la ea, el nu mai cuteza să aibă gândul cu care venise, şi lacrimile începură a curge peste obrajii lui rumeniţi de vânt şi de arşiţa soarelui.

Şi nu e lucru de glumă să-l vezi muiat până la lacrămi pe un om ca Şofron, care stă ca un munte înaintea ta.

Simina rămase cu ochii perduţi într-ai lui, cuprinsă de fiori la vederea focului ce ardea în ei, îşi strânse umerii şi se dete puţin înapoi: simţea că vine ce vine, c-o îneacă, c-o năbuşeşte plânsul.

Preuteasa se ridică şi rămase mirată între amândoi.

— Nu e nimic! zise el râzând. Uite, m-a apucat aşa fără de veste, dar trece. Voiam numai să-ţi spun că e bine – urmă el din greu – e prea bine aşa! Şi mie-mi pare bine că te măriţi după Iorgovan.

Pe Simina o înecă plânsul, şi câtva timp ei steteră toţi trei tăcuţi şi nemişcaţi.

— O, cât sunt eu de ticăloasă! strigă ea după ce se mai uşură. N-o să mă ierţi tu pe mine niciodată pentru cele ce ţi-am făcut!

— Eu? întrebă Şofron mirat şi se uită la preuteasa, doară-i va spune ea de ce să o ierte pe Simina.

— Nu, Şofroane, urmă Simina, luându-şi iar liniştea ei obicinuită. Asta a trecut pentru vecie! El m-a despărţit de taica în ziua morţii lui, m-a despărţit de tine acum, când viaţa îmi este mai grea; căile noastre s-au despărţit şi nu se mai pot întâlni în viaţa aceasta! Uite! adăugă apoi peste

puţin. Nu pentru mine, căci eu sunt nevrednică, ci pentru că ai ţinut la fie iertatul şi a ţinut şi el la tine. O! dac-ai şti cât a ţinut?! Uite! ţie tot una îţi este, tot n-o să rămâi la Busuioc; mută-te aici la Socodor, ca taica să nu rămână singur.

Grăind aceste, ea se depărtă.

— Apoi se înţelege că viu! s-ar putea oare să nu viu?! răspunse el şi, făcând un pas în urma ei, îi apucă mâneca de la cămaşă şi sărută pânza străvezie.

Şi era foarte fericit Şofron că are unde să se ducă şi putea să steie cu Neacşu la Socodor.

XVII.

Ar fi vrut Busuioc s-o poată lovi pe Simina şi simţea că nu se poate apropia de dânsa.

N-are în lumea aceasta averea nici un preţ!

Era om bogat; ce folos avea de bogăţiile lui?!

— E bine! grăi el când se văzu faţă în faţă cu Vica.

— Cum aşa?! strigă Vica. Eu vă văd pe amândoi parcă nu v-ar fi toate caprele acasă.

— E foarte bine! grăi Busuioc. Mai bine nici că se poate. Tu înţelegi că aşa trebuie să fie! Adecăte cum?! Sunt eu dintre oamenii ce-şi adună casa de pe drumuri?! Are şi ea neamurile ei: să se pună la cale cu ele; să-şi gătească zestrea, ca să nu-mi fie ruşine când o voi primi în casa mea; îi dau şi eu de la mine, dar să ceară, să ceară, atât măcar.

Asta o înţelegea şi vica: săracul, dacă-i sărac odată, să-i facă bogatului măcar mulţumirea de a cere.

— Apoi, urmă Busuioc, trebuie să o peţesc cândva, să o cer de la cineva, să o iau de undeva: se duce dar deocamdată la unchiu-său la Cherechi. Aşa voiesc eu!

Vica se mulţumi, şi în curând ştia tot satul cum s-au pus lucrurile la cale, ba peste câteva zile o ştiau şi cei de la Cherechi.

Simina începu să răsufle mai uşor.

Înţelegea de ce Busuioc nu i-a spus nici chiar nevestei sale adevărul.

Încetul cu încetul se uită toate, chiar şi ruşinea păţită de el parcă nici n-ar fi fost.

Acesta era gândul lui Busuioc, şi nici Simina nu avea altă dorinţă.

— Aşa este! Le zicea dar celor ce-o supărau cu întrebări, şi ca să-i încredinţeze că în adevăr aşa a rămas vorba, ea se puse pe lucru, ca să-şi facă zestrea, însă numai aşa, azi un petec, mâne altul şi peste câteva zile strica iar, ca să înceapă din nou. Iar dacă se găsea pe ici, pe colo câte cineva ca să-i dea zor, ea zicea că n-are grabă, că tot n-are să fie asta niciodată.

Şi parcă-i ştia gândul, şi Busuioc scăpa pe ici pe colo vorba că n-are grabă că cine ştie?! Poate că şi Iorgovan se va mai răzgândi.

Peste câteva săptămâni ştia toată lumea că Busuioc nu vrea, iară Iorgovan nu prea se opinteşte nici el.

— Şi – să stai şi să te miri! – tot astfel zicea şi Iorgovan.

Nu poate pentru că s-ar fi răzgândit, nu! cu una, cu doauă omul în dragoste nu se răzgţndeşte; el ştia însă în el, era pus într-un colţ tainic al sufletului său, că Simina se va răzgândi ea, şi dac-o va lăsa el pe ea, nu-l va lăsa ea pe el.

Şofron, în sfârşit, era frânt şi tâmpit, bunăoară, ca omul ce a stat toată noaptea pe drum, bătut de vânturi şi de ploaie.

Mulţi ziceau că e om prost Şofron, deşi nimeni nu-şi aducea aminte ca el să fi făcut vreo prostie. Era numai târziu la minte, atât de târziu, încât ar fi stat cu mintea oprită pe loc dacă l-ar fi luat cineva repede şi l-ar fi întrebat dacă e bărbat ori femeie; şi-ar fi dat seamă de ce i se face întrebarea, cum trebuie s-o înţeleagă, ce trebuie să răspundă şi în cele din urmă tot ar fi răspuns: „Ia stai să mă mai gândesc”.

Atât de mult se temea ca nu cumva să zică ori să facă vreo prostie, încât ţinea capra de coarne şi tot nu-ndrăznea să spuie că nu e ciută.

Şi, cu toate aceste, el făcuse o prostie, cea mai mareprostie, o ticăloşie nemaipomenită.

„Sunt un nemernic!” îşi zise el întorc ndu-se de la Socodor, şi dacă Şofron îşi făcea vreun gând, acesta, fie bun, fie rău, rămânea înfipt în el.

Nu era bine, nu-i părea bine că Simina se mărită după Iorgovan; el, cu toate aceste, a zis că e bine şi că-i pare şi lui bine.

S-a dus anume ca să-i spuie Siminei că nu se poate; cu toate aceste l-a făcut Dumnezeu aşa de slab de-şi perde minţile îndată ce se află în faţa Siminei?

Dar Simina a zis că n-are să fie lucrul acela niciodată.

A zis?! Ce mai ţinea el samă de cele zise de dânsa?! El ştia ce-a zis el însuşi, ştia ce gândeşte, ştia cum şi-a pus în el lucrurile la cale şi-şi mai aducea aminte că trebuie să se mute la Socodor, pentru ca mortul să nu rămâie singur.

Sosind la Curtici, el nu-şi mai găsea locul.

Îi era groază să fie singur cu gândurile rele, care zile întregi nu-l mai părăseau dacă şi le făcea odată, şi îi era ruşine să deie faţă cu oameni.

Când îl vedea pe Busuioc, i se răcea tot sângele în vine, iar de Iorgovan se ferea, ca u cumva să-l apuce fără de veste şi să-l strivească.

Ştia el, nu-i vorbă, că Simina nu e de seama lui, dar şi Busuioc trebuia să ştie că nu-i Simina de noră-n casa lui, nici Iorgovan om pentru o fată ca Simina.

SFÂRŞIT